

O
K • N
O

ORA ET ARS k a t a l ó g
SKALKÁ 2010

literárna príloha

LITERÁRNA
PRÍLOHA

ku katalógu

3. ročníka medzinárodného
výtvarno-literárneho sympózia

ORA ET ARS - SKALKA 2010

OK
NO

m o t t o :

*“zo stvorenstva iba človek
dostal dar tvoriť”*

Mons. Viliam Judák,
nitriansky biskup

*(V príhovore k 1. ročníku sympózia
ORA ET ARS - SKALKA 2008)*

č-ara

Václav Malý: Pozdrav Trenčínu	4
František Rábek: Krásne je to, čo zviditeľňuje niečo vyššie.	6
Rudolf Dobiáš: Okná	8
Štefan Sandtner: Modlitba o duše	10
Rudolf Dobiáš: Ladislav Hanus, osobnosť 21. storočia	12
<i>(Niekoľko citátov z diel Ladislava Hanusa)</i>	16
Lubomíra Miháliková: List jarný, natešený (Báseň)	19
Ján Komorovský: Ohlas ruskej kresťanskej filozofie v dnešnej Európe	20
Nikolaj Vasilievič Gogol: Modlitba k svätej Bohorodičke (Preklad Michal Chuda)	22
Daniel Hevier: Sonety	24
Lubomíra Miháliková: Južný kríž (Báseň)	26
Stanislav Štepka: Mám okno	28
Ivan Horváth: Kresťanské symboly v dnešnej Európe	30
Michal Chuda: Poézia	34
Miroslava Škultétyová: Básnik z Drietomy	36
Igor Zmeták: Púť ako cesta	38
Daniel Hevier: Čiara	41
Blažej Belák: Povešť o Skalke (Časť - mučeníctvo sv. Beňadika)	42
Pavol Drška: Tri najväznejšie pokušenia v dnešnom svete	50
Pavol Drška: Čo robiť?	50
Juraj Sedláček: Statické v dynamickom: Skalka v UPC = Skalka v duši študenta	52
Elena Štefancová: Boh musí existovať (Literárna súťaž)	54
Martin Lančarič: Smutné rána (Literárna súťaž)	56
Jozef Vydrnák: Vízia láskavej civilizácie podľa Všeobecnej platformy osobnej teórie tvorby a hodnotenia diela EnergArtS.	58
Igor Zmeták: Skalka pri Trenčíne - nenápadný klenot kultúry.	62

Pozdrav Trenčínu

POZDRAV TRENČÍNU

Letos se koná v Trenčíně už 3. ročník sympozia Ora et Ars - Skal-ka 2010. Sám název upomíná na důležitou skutečnost: totiž že se opravdové umění rodí z hlubokého ponoru do duchovní oblasti, která přesahuje pouze smyslové vjemy. To předpokládá ztišení, prosté veškerých vnějších rušivých jevů a chaosu vznikajícího z neuspořádanosti mysli. Teprve v usebranosti mysli a srdce objeví pokorný tvůrce světlo, které vrhá nový a neomšlý pohled i na obyčejné každodenní prožitky a zkušenosti. Náš život není tvořen jen uchopitelnými a vysvětlitelnými záležitostmi, ale možná více, než si připouštíme, právě tím, co nás přesahuje a kde lidská touha uchopit a pochopit se musí v pokoře sklonit. Tam někde nachází sám sebe neobelhávající tvůrce zdroj své představivosti a odvahy sdělovat. Kalkul na efekt a povrchní vypočítavost, jak přivodit pozornost diváků, tu nemá místa. Motivem autentického umělce je vášeň objevovat a objevené bez nabubřelosti a snobské lacinosti předávat dál.

To jen pár letmých slov na okraj. V r. 1990 jsem byl pozván panem Rudolfem Dobiášem do Trenčína, abych se setkal s veřejností a sdělil své dojmy z listopadu 1989. Setkání se uskutečnilo v době velkých očekávání a povznesené nálady po nabytí svobody. Srdečné přijetí, kultivovanost a pozornost posluchačů mi utkvěla v paměti. Nezapomenu-

telným zážitkem se pro mne stal osobní rozhovor s několika účastníky, kteří si ještě pamatovali mého dědečka prof. Josefa Farku. To mě zahřálo u srdce. Dědeček učil na trenčínském gymnáziu v letech 1923 - 1936. Přišel na Slovensko dobrovolně, aby pomohl k rozvoji slovenského školství po vzniku Československa. Vyprávěl mi o tom mnohokrát během mého dětství. Učil matematiku a chemii, byl však zároveň vášnivým znalcem řeckých a římských dějin. Od něho jsem mnohokrát slyšel o římských legiích. Jedna z nich zanechala svou stopu i na trenčínském hradě. To zvláště rád opakoval. Poutavě mi popisoval život v tehdejší městském prostředí. Nejednou zmiňoval zbožnost rodin, z nichž vycházeli absolventi gymnázia. Nezastíral, že ne všichni čeští profesori byli citliví k projevům a vyznání víry většiny tehdejších obyvatel města a okolí. Někteří namísto respektu a úcty k lidové zbožnosti projevovali ironické pokrokařství a nadutě se pasovali do pozice těch, kdo šíří osvětu. Spojovali ji ovšem s odpadem od víry a zlehčováním náboženského cítění prostého lidu. Dědečkova zkušenost byla pro mne důležitou lekcí, abych se během let učil citlivě vnímat mentalitu Slováků. On, díky Bohu, zůstal až do smrti hluboce věřícím mužem. Ač velmi vzdělaný, nikdy nepodlehł velikášství a nadřazené sebestřednosti. Dědečkovou zásluhou je Trenčín jedním z bodů na mapě mého života, i když moje fyzická přítomnost se udála jen jednou.

Sympozium je šancí, aby tvůrčí krása a soulad obohatily šed' a jednotvárnost každodennosti. Je otevřenou branou k úžasu nad zázrakem tvůrčí činnosti a jejím Dárcem. On není skoupý na obdarování těch, kdo se chtějí uměleckým dílem podělit s námi o radost a povznášející zážitek z objevu nevyčerpatelného Pramene života.

Mons. Václav Malý

Titulární biskup marcellianský
Pomocný biskup pražský

Heslo: Pokora a pravda

23. 5. 2010

Krásne je to, čo zviditeľňuje niečo vyššie

Vážení umelci a pracovníci kultúry, milí bratia a sestry!

Anglického spisovateľa Grahama Greena sa novinári pýtali, či sa považuje za kresťanského spisovateľa. Odpovedal takto: „Ja nie som kresťanský spisovateľ, lež som kresťan, ktorý aj píše.“ Túto otázku i odpoveď by sme mohli dnes rozšíriť aj na všetkých vás: Ste kresťanskými umelcami a pracovníkmi kultúry – alebo ste kresťanmi, ktorí aj umelecky tvoria a pracujú v kultúre? Aký je v tom rozdiel? Kresťan, podobne ako každý iný človek, môže byť obdarený umeleckými schopnosťami a štúdiom i svojou snaživosťou ich môže rozvíjať, môže sa stať umelcom.

Na prvý pohľad sú to dve oblasti, ktoré sú od seba nezávislé: niekto môže byť dobrým kresťanom, ale slabým umelcom, ako aj opačne. To, že je niekto veriacim kresťanom, ešte vôbec nie je zárukou toho, že bude aj dobrým umelcom či pracovníkom kultúry. Schopnosť umeleckej tvorby je talentom a úroveň rozvinutia tohto talentu a potom aj umelecká úroveň tvorby závisí od štúdia, od vedenia inými umelcami, od tvorivého úsilia a od mnohých iných podmienok a vplyvov.

Z uvedeného by sa mohlo zdať, že Graham Green mal pravdu, keď povedal, že je kresťanom, ktorý aj píše. Čiže kresťan ako človek má tiež svoje schopnosti a môže sa venovať i umeleckej tvorbe bez toho, že by to nejako súviselo s jeho vierou. Aby sme to lepšie pochopili, môžeme si vziať inú súvislosť: kresťan a lekár. Možno tvrdiť, že veriaci kresťan je lepší lekár ako neveriaci? Úroveň lekára hodnotíme podľa jeho odbornosti a podľa jeho výsledkov. A predsa jestvujú aj združenia kresťanských lekárov, v Taliansku dokonca katolíckych lekárov. Má teda predsa kresťanská viera nejaký vplyv na úroveň lekárskej služby? Viera nenahrádza štúdium medicíny ani svedomité úsilie.

A predsa kresťan, ktorý je lekárom, je vedený aj svojou vierou k svedomitému štúdiu, k zodpovednému prístupu k pacientom, vo svetle viery vidí v trpiacom blížnom samého Krista, a tak sa mu snaží veľkodušne a s láskou slúžiť. Ak viera takto vplýva na celý jeho prístup k medicíne a k lekárskej praxi, tak už to nie je len kresťan, ktorý je aj lekárom, ale máme do činenia s kresťanským lekárom.

Podobne to platí o akejkolvek činnosti kresťana, vrátane umeleckej a kultúrnej. Nemožno oddeliť skutočnosť, že som kresťanom, že som na základe viery a krstu privtelený k Ježišovi Kristovi, Božiemu Synovi a Vykupiteľovi ľudstva. Nemožno túto skutočnosť oddeliť od našej profesionálnej činnosti. To vôbec neznamená, že kresťanský umelec bude tvoriť iba na náboženské motívy. Môže tvoriť vo všetkých možných žánroch a na všetky možné témy. No ak je skutočným kresťanom, bude tieto témy chápať vo svetle pravdy viery, bude si uvedomovať, že jeho dielo má aj morálnu stránku, že má ľuďom sprostredkovať niečo z Božej dobroty a krásy, že sa chce riadiť zásadou sv. Pavla, ktorý vo svojej Veľpiesni lásky píše: „Láska... sa neraduje z neprávosti, ale raduje sa z právd.“ Čiže zlo nemôže byť predmetom umeleckej činnosti v takom zmysle, že by sa stávalo predmetom radosti, zábavy a obdivu. Ale naopak – hoci je potrebné niekedy aj zlo zobrazovať, predsa sa kresťanský umelec bude snažiť o to, aby vzbudzoval odpor voči zlu a viedol k dôvere v Boha, ktorý má moc nad akýmkoľvek zlom.

Kardinál Tomáš Špidlík, veľký znalec kresťanstva, ale aj kultúry, poukazuje na to, že v Biblii, vo Svätom písme niet tragédie. Niet bezvýchodiskovej situácie – pokiaľ človek žije. Vždy jestvujú dôvody na nádej, pretože človeka stále sprevádza Boh svojou láskou. Z toho nám vyplýva, že kresťanskí umelci, kresťanskí pracovníci kultúry by mali dbať o to, aby boli kvalitní vo svojom odbore a stále sa zdokonaľovali. No súčasne majú stále hlbšie chápať a prežívať svoju kresťanskú vieru a v jej svetle chápať aj témy a problémy svojej tvorby, svojej kultúrnej práce. Toto svetlo pravdy viery bude samo viesť k tomu, čo a ako má umelec vyjadriť, nech by išlo o akúkoľvek tému, aby to bolo v zhode so správnym vzťahom k Bohu, aby to ukazovalo danú tému vo svetle pravdy – a tým aby dielo vplývalo na človeka pozitívne, aby mu pomáhalo zaujímať správne postoje, viedlo ho k obdivu voči dobru a pravej kráse, vzbudzovalo v ňom radosť z pravdy a dobra, odmietanie zla, viedlo ho k hľadaniu toho, ktorý je Pôvodcom každého dobra, pravdy a krásy, Boha.

Zrejme každý tvorca túži po tom, aby jeho dielo zostalo trvalé. A pritom skutočnosť je taká, že nielen diela majú krátku životnosť, ale už patrí aj k štýlu súčasnej tvorby robiť veci iba na chvíľu, na krátky vplyv. Tak isto celé kultúry vznikajú a zanikajú. Kardinál Špidlík poukazuje tiež na to, že kultúra židovského národa pretrvala tisícročia. Prečo? Lebo sa stala súčasťou Biblie, Božieho zjavenia... Naše diela sa už nemôžu stať súčasťou Svätého písma. A predsa sa môžu v mnohom približovať hodnote a trvácnosti toho, čo je uchované vo Svätom písme. Texty Písma boli inšpirované Duchom Svätým. Každé umelecké dielo sa rodí z inšpirácie. Ako veľmi by bolo potrebné rozlíšiť, kto je pôvodcom našej inšpirácie. Môže to byť len Duch Svätý alebo zlý duch. Ako to rozlíšiť? Duch Svätý je Duch Kristov. Iba ak nasledujeme Krista, ak prijímame jeho pravdu, ak sa ho snažíme nasledovať v spoločenstve jeho Cirkvi, budeme vstave rozpoznať prameň našej inšpirácie.

V čom spočíva krása a hodnota umeleckých obrazov Biblie? V tom, že zviditeľňujú a zjavujú vyššie skutočnosti, duchovné pravdy, vlastnosti samého Boha. Opäť pripomína kardinál Špidlík, že krásne je to, čo zviditeľňuje niečo vyššie. Nakoniec sám Kristus svojím ľudským životom nám zviditeľnil samého večného a neviditeľného Boha: „Kto vidí mňa, ten vidí aj Otca.“ Spomeňme si len na podobenstvo o márnotratnom synovi: príbeh z rodiny – a predsa oslovuje ľudí už dvetisíc rokov, lebo v ňom môžeme vidieť Božiu milosrdnú lásku i seba samých. Ak sa má v našich dielach, a to aj profánnych, zračiť niečo z vyššej skutočnosti, niečo z Božieho vzťahu k nám, ak nás majú tieto diela morálne, duchovne dvíhať, tak ich tvorcovia musia prežívať vzťah k Bohu, musia ho poznať, musia poznať aj život a problémy súčasného človeka. Iba odzrkadľovať úbohosť nášho života, to asi nikomu veľmi nepomôže. Už Soloviov povedal známu vetu: „Krása spasí svet.“ A pokračuje: „Krásne je to, v čom sa odráža niečo vyššie.“ Ako príklad uvádza kus uhlia a diamant. Z chemického hľadiska ide v oboch prípadoch o uhlík. Ale diamant vďaka svojej štruktúre je na rozdiel od uhlia schopný odzrkadľovať nebo... Kiež by – na príhovor blahoslaveného Fra Angelica – bolo aj u nás stále viac tvorcov, ktorí by sa dali inšpirovať Duchom Svätým a ktorých život i diela by boli opravdivo krásne – odzrkadľovali by niečo z tej vyššej skutočnosti, z pravdy, dobra, lásky, niečo zo samého Boha – a cez túto opravdivú krásu by dvíhali ľudí smerom k Bohu. Pretože príčinou všetkého nešťastia a biedy človeka je práve strata spojenia s Bohom, strata cesty, po ktorej by človek dokázal nasledovať Krista a tak obnovoval v sebe Boží obraz, na ktorý bol stvorený.

Príhovor pri udeľovaní Ceny Fra Angelica, Bratislava, 22. II. 2007

Mons. František Rábek

biskup – ordinár Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky
predseda Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru Konferencie biskupov Slovenska

Narodil som sa v prvej polovici minulého storočia. Na rozdiel od dnešných detí, nenarodil som sa v nemocnici, ale doma a nie v parádnej prednej izbe, ale v komore. Bola sobota, prvé svetlo sveta, o ktorom som dovtedy nič nevedel, mi sprostredkovalo celkom maličké komorové okienko. Možno petrolejka, ak som sa narodil v hlbkej noci. Hlavne, že mi otvorili oči.

Vtom čase okná dedinských chalúpok oproti dnešným boli iba okienka. Chalupa s dvomi takými okienkami, plus horné povalové mini okienko mi, ako malému chlapcovi, ktovieprečo pripomínalo ľudský obličaj.

Okná sú produktom pokročilej civilizácie. Jaskynný človek ich určite nevymyslel, zato ľudia v zemľankách o nich istotne snívali. Nevie, kto vyrobil prvé okno, ale zaručene to bol človek Svetla. Svetlo tu bolo už pred človekom. Okrem iného je aj darcom tepla. Okná si z týchto milodarov uchmatnú vždy najviac. Nie vždy sa človeku chce vystrkovať hlavu z okna. Raz padá sneh, inokedy prší, fúka studený vietor, alebo je noc. Sú chvíle, kedy „ani psa nehodno von vyhnáť“, ako vraví našinec. Vtedy majú okná pohotovosť. Človek

sa zobudí a prvé, čo urobí, keď otvorí oči, je, že mrkne do okna, či už konečne prestalo pršať, alebo snežiť, či má ísť otvorí, postaví sa predeň, svalstvo, prečistí pľúca a

Sú však aj ľudia, ktorí pri pohľade na nevelvzdychnú: „Panebože, však im pripadá nové, nedot preto aj krásne. Kamkoľzrie, tam vidí zázrak. Má časnejšieho umenia. Koľnamiešali lúky a polia! ho oparu ako z morských tolov, hradov a zámkov sa do svojich osvedčených telefónnom vedení sa ešte dnešnom programe. Zami-posielajú esemesky. Autobusy a autá ako veľké a malé chrobáky sa presúvajú z jedného konca mesta na druhý. A ľudia ako krvné doštičky prúdia v širokých cievach zobudených miest.

Vtedy okná idú od radosti vyskočiť z rámov. Okná totiž vedia, v čom spočíva ich hlavné poslanie. Nechcú byť iba výplňou otvorov, zanechaných v murive. Chcú byť sprostredkovateľmi posolstiev o stave sveta.

Malé okná – okienka – sú pomaly a iste vytláčané na perifériu miest a dedín. Zamrežované a takmer slepé pretrvávajú vo väzniciach, aby tí, ktorých sa to týka, namiesto do okien častejšie pozerali do seba. Občas zazrieme aj mrakodrapy zakliate do sklenených puzdier. Sú vyššie ako najvyššie katedrály, ale ľudia v nich nie sú na tom lepšie ako muchy v sklenom pohári. A sú aj vysoké okná katedrál, kostolov i kaplniek. Cez farebné vitráže vteká do nich iné, akoby upravené svetlo, ktoré má inú rýchlosť i hustotu, svetlo, ktoré hľadá okno v človeku, a keď ho nájde, rozpustí sa v hĺbinách jeho srdca a pomôže mu premeniť tmu na svetlo.

OK NA

Rudolf Dobiáš

Modlitba o duše

Štefan • Sandtner

Daj mi duše, ostatné si vezmi!
Da mihi animas caetera tolle!
To skromne začínaš, tu dole
nemajú duše ceny.
Nikto sa na ne nepýta.
Dnes klaniame sa starej modle,
peniazom, našej snahe podlej.
Celý svet je dnes rozbesnený
hukotom valiaceho sa koryta,
zbohatnúť z cudzej roboty,
a ľudské životy prikuté ako Prométeus do hmoty,
sú dnes už len mazom na zubaté kolesá,
spod ktorých zmateriizovanej luze,
smeje sa boh - zlaté teľa, v ukradnutej blúze.

Daj mi duše!
Po prvé:
Dnes je žobrať zakázané-prikázané,
nič nedostaneš zadarmo!
Po druhé:
Dnes už duší vôbec niet, vystrieľali ich ako choré lane,
a mŕtvych priviazali za jarmo -
ťahajte káru! Zisk chce zobecniť!
Daj mi duše!
Človeče bez duší, bezbožný, bezcieľný, bezcitný, bezjadrový,
beznádejný, bezzásadový, bezperspektívny, bez, bez, bez,...
Človeče bez duší, sedemdesiatsedemkrát bez
prázdnotou civie zo slovníka
a vnára sa jak ostrá dýka
do tisíc stránok života a kazí, kántri, kastruje,
a iba troska z nás tu je, a hlas don Bosca:
Daj mi duše!

Vykastrovaný kastrol nikoho dnes nenasýti.
Vydusená žena, si ty!
Vydušená; strašná cena žiť si blahobytné, keď ti koreň vytne.
Kto?
Lenže duša, to je nezmar, ako svedomie,
prežije ťa v kútiku stále živá, bez már, ako svedomie.
Začmudenú putiku zjasní ako slnko bez chmár, ako svedomie,
ako svedomie.

Da mihi animas.
Daj mi duše!
Zabúdaš na Gogolove mŕtve duše, no nezabúdam na živé.
Uhniličkané ako oskoruše v tom beznádejnom mrazive a predsa:
Daj mi duše!
O duše do úmoru priet' sa budem a pôjdem hoc aj po žobraní,
veď duša almužna je kráľovská.
Ktože ju, kto ju pobozká?
Chudáci čujte, čujte doráňaní don Bosca:
Daj mi duše!
Zas ožijú lane vystrieľané
a žiť sa bude Kriste Pane.
Amen.

DA
MIHI
ANIMAS!

Ladislav Hanus, osobnosť 21. storočia

Rudolf • Dobiáš

Neviem, koľkým Slovákom sa dostalo cti, že ich meno a dátum narodenia a smrti sú zapísané v Kalendári UNESCO. Jedným z nich je Ladislav Hanus. Hoci od jeho narodenia uplynulo storočie, jeho osobnosť je pre Slovensko a Slovákov ešte stále nepreskúmanou pevninou, a to aj napriek tomu, že jeho filozofické a teologické dielo vyplnilo viac ako polovicu dvadsiateho storočia. Jeho dielo je aj – a najmä – v dnešných časoch až neskutočne aktuálne. Jeho eseje nie sú príliš ohladuplné k adresátom, nesnažil sa hladkať, ani utešovať, či mýtizovať spoločnosť, ktorému adresoval svoje posolstvá. Jeho odkaz Slovensku však akosi nevieme zabudovať do kultúrno-spoločenských súradníc, do vedomia i svedomia dnešnej spoločnosti. Tak sa stalo, že Hanusove myšlienky, jeho svedectvo o slovenskom človeku, jeho diagnózy a analýzy sa stávajú majetkom dvadsiateho prvého storočia. Jeho odkaz sa stal o to nástojčivejší, o čo rýchlejšie prichádzame o svoje ilúzie nielen o dobe, ale aj o nás samých. Pretože ľudia sú nepoučiteľní. Päť generácií ľudstva bolo účastníkmi nespočetného množstva revolúcií, krvavých prevratov, dvoch svetových vojen, koncentračných táborov, plynových komôr, gulagov, masových hrobov, vyvražďovania celých národov. A história sa opakuje. Ani deň bez vojny, ani deň bez masových vražd.

Ladislav Hanus sa narodil 26. 2. 1907 v Liptovskom sv. Mikuláši. Jeho otec Ján bol mestským sluhom, matka Katarína, rodená Lančaričová sa starala o domácnosť. Ladislav mal štyroch súrodencov – brata Rudolfa, sestru Irenu, vydatú Zvěřinovou, Irmu, vydatú Sobotovou a Katarínu Hanusovú. Študoval na Gymnáziu v Liptovskom Mikuláši. V pondelok 30. júna 1923 ho otec doviezol vlakom do Spišského Podhradia, kde Ladislav absolvoval konkurz na prijatie do seminára. Konkurz pozostával z prekladu z latinčiny a z recitácie. Hanus recituje báseň Ja som pyšný, že som Slovák. V ten deň sa prvý raz stretne s kňazom, ktorý ho mimoriadne ovplyvní – s Ferkom Skyčákom. Druhý raz sa s ním stretne o dva roky neskôr, keď sa stal „klerikom“, ako sám seba a svojich spolubratov nazýva.

Po ročnom pobyte v seminári biskup Ján Vojtaššák posielal klerika Hanusa do Innsbrucku. V tridsiatych rokoch sa innsbrucká univerzita svojou kvalitou

vyrovnala rímskym univerzitám. Hanus si dokonale osvojil nemčinu, študoval filozofiu a teológiu. Za kňaza bol vysvätený v r. 1932. Jeho prvou kapláňkou sú Spišské Vlasy, po roku je to Spišská Nová Ves a napokon r. 1935 sa stáva kaplánom u Andreja Hlinku v Ružomberku, odkiaľ ho r. 1938 povoláva biskup Ján Vojtaššák na Vysokú školu bohosloveckú v Spišskej Kapitule, kde prednáša mravouku a sakrálnu umenie. Rektorom je v tom čase už spomínaný Ferkó Skyčák. „Upozornil ma na krásu“, konštatuje Hanus lakonicky. „*Tam bol začiatok môjho zapodievania sa umením... Dychtivo sme hltali, čo sa nám tu zvestovalo. Boli sme otvorení, pre kultúru, pre kultúrnosť... Bol to začiatok nášho rastu.*“

Prvého septembra 1941 Hitler napadol Poľsko. O rok neskôr vstúpila do vojny po boku Nemecka aj Slovenská republika. Všetko bolo zrazu inak. V r. 1943, uprostred II. svetovej vojny vyšlo v Ružomberku nenápadné dielko – **Rozprava o kultúrnosti**. Knižka vyšla ako prvé edičné číslo novozaloženého vydavateľstva Obroda. Jej autorom bol Ladislav Hanus, profesor na Vysokej škole bohosloveckej v Spišskej Kapitule. V čase, keď písal Rozpravu o kultúrnosti, už pominul ošial, ktorý Slovensko zažívalo pri vzniku Slovenského štátu r. 1939. Doba bola mimoriadne zložitá. Hanus si nemilo spomína na surovosť spoločenských spôsobov. „*Bol to detailný moment všeobecného zjavu spoločenského na Slovensku v tých prevratových rokoch. Nedostatok spôsobov,*“ konštatuje autor Rozpravy o kultúrnosti. A pokračuje: „*Čím viac bolo v tých rokoch prejavov nekultúrnosti, klerikálnej násilnosti, ... tým jasnejšie sa vynášali ideály kultúrnosti, tým naliehavejšími sa ukázali princípy kultúry... Bol čas vytvárať jasné ovzdušie pravdy, úcty a dorozumenia. Pestovať duchovné dispozičné pre éru dialógu.*“

Začítajme sa pozorne do týchto riadkov, vyňatých z Hanusovej Rozpravy o kultúrnosti. V nich môžeme zazrieť obrisy jeho neskorších takpovediac kultových diel: **Človek a kultúra, Kostol ako symbol, Princíp pluralizmu**.

Spišskú Kapitolu vojna naplno zasiahla až koncom r. 1944. Kapitolu obsadilo nemecké vojsko, spravilo si tam poľný lazaret. V posluchárňach bola ambulancia a operačné sály. Aj napriek tomu zimný semester pokračoval. Pred Vianocami 1944 bombardovali Prešov, ranených vozili na Kapitolu. Lazaret bol plný. Na Tri krále pochovali rektora Ferka Skyčáka. Kapitulo bola oslobodená bez výstrelu. Aj keď tieto roky znamenali útlm v práci, Hanus neprestal pracovať. Krátko po vojne založil v Liptovskom Hrádku s básnikom Jankom Silanom kultúrnu revue **Verbum**.

Po februári 1948 však všetko skončilo. Dňa 20. júna 1948 obsadili biskupské úrady štátni zmocnenci. Kontrolovali chod biskupstiev, návštevníkov biskupov, doručovanú aj odosielanú poštu. V noci z 13. na

14. apríla 1950 bola s pomocou milície a štátnej bezpečnosti zlikvidovaná rozhodujúca časť mužských kláštorov.

V priebehu noci 28. apríla podvodne vzniknutý veľký sobor odhlasoval likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi, 15. septembra bol zatknutý biskup Vojtaššák, ostatní biskupi boli internovaní. Biskupi Pavol Gojdič, Ján Vojtaššák a Michal Buzalka boli 10. januára 1951 postavení pred súd. Prokurátor Feješ obviňuje cirkev a jej predstaviteľov z takýchto zločinov: „*Obvinení sa takto na spoločnej základni stretli s imperialistickými podpaľачmi svetového požiaru, s veľkostatkármi, bankármi, monopolistami, špiónmi a diverzantmi, s titovskými fašistami, s celým týmto odporným frontom špekulantov s ľudskou krvou, masových vrahov celých rás a národov. Na tejto základni sprisahali sa všetci obvinení proti vlastnému štátu a ľudu.*“ Spečatený bol aj osud Vysokej školy bohosloveckej v Spišskej Kapitule. Hanus posledný opustil kapitolu. Do Učiteľského ústavu sa v septembri nasťahoval Robotnícky maturitný kurz. Hanus sa ocitol bez strechy nad hlavou. Vedel, že jeho zatknutie nedá na seba dlho čakať. Odišiel do Svätej Mary, kde bol farárom jeho priateľ Albín Kontík. Prvý pokus o jeho zatknutie nevyšiel. Príslušníci ŠtB si ho pomýlili s Kontíkom. Ten stihol Hanusa varovať. Hanus sa rok skrýval na Kysuciach, ale napokon agenti ŠtB ho vysnorili, v septembri 1952 zatkli a previezli do Prahy, kde ho po takmer dvojročnom pobyte na samotke prokurátor obžaloval, že „... *jako vicerektor spišského seminára prijal bez souhlasu státních orgánů od biskupa Vojtaššáka v souvislosti se svou protistátní činností funkci tajného rektora ústavu a tak se připojil k rozvratné agentuře Vatikánu na území Československé republiky*“.

V dňoch 12. – 15. októbra 1954 stála pred Najvyšším súdom v Prahe skupina katolíckych intelektuálov. V procese MUDr. Rudolfa Šestáka a spol. bolo odsúdených dvanásť mužov a jedna žena k vysokým trestom odňatia slobody a prepadnutiu majetku. Dnes ich poznáme pod menom „Kolakovci“. Generálny prokurátor, zastúpený doktorom Davidom, žaloval „*absolventy vatikánskej vyzvedáčskej školy Russicum a organizátory protistátní rozvratné organizace Rodina*“.

Procesy päťdesiatych rokov majú mnoho spoločného vo verbálnej aj ideovej rovine. Proces s Rudolfom Šestákom a jeho spoločníkmi bol predsa len niečím výnimočný. A síce to, že proces so Slovákmí prebiehal v Prahe pred Najvyšším súdom, z čoho vyplynulo aj záverečné poučenie. „Proti tomuto rozsudku není odvolání přípustné.“ Päť lekárov (Rudolf Šesták, Ján Puobiš, Pavol Eichler, Anton Neuwirth, Ivan Porázik), päť kňazov (Dominik Bartosiewicz, Juraj Jendželovský, Vojtech Jenčík, Ladislav Hanus, Martin Konopa – k nim môžeme prirátať aj MUDr. Rudolfa Šestáka, SJ) a dvaja katolícki laici (Ing. Juraj Žalobín a Júlia

Baníková) skončili na dlhé roky vo väzení. Ladislav Hanus, odsúdený na 16 rokov odňatia slobody bol z väzenia vo Valdiciach prepustený až v r. 1965. Poznámam, že s týmto procesom súviseli aj ďalšie, v ktorých boli odsúdení MUDr. Silvester Krčmery, Imrich Staríček, Vladimír Stercula, Igor Kapišínský, Jozef Šoltés, Dorota Kravjanská a ďalší. V Čechách prebehol podobný proces s českými katolíckymi intelektuálmi – Otom Mádom, Josefom Zvěřinom, Ruženou Vackovou, Václavom Vaškom a s ďalšími kňazmi a laikmi (o. i. aj s Vladimírom Juklom). Režim takto pokračoval v nenávisťnej kampani proti katolíckej cirkvi a Vatikánu s obzvlášť vytrvalým, až zanovitým nasadením. Po internácii biskupov prišiel útok na intelektuálne kruhy, a keďže veľa z nich pôsobilo v seminároch a na univerzitách, čiže medzi mládežou, režim sa obával, že sa mládež dostane pod ich vplyv.

V procese Rudolf Šesták a spol. pred Najvyšším súdom ČSSR v Prahe išlo o likvidáciu duchovných a intelektuálnych centier katolíckeho – v tom čase ešte sa len formujúceho – disentu na Slovensku. Tým sa dá vysvetliť aj dlhodobý (13 – 16 rokov) pobyt vybraných osobností (Krčmery, Jukl, Hanus) z tohto a iných procesov vo väzeniach.

Výšetrovacie metódy ŠtB boli uplatňované v päťdesiatych rokoch vari vo všetkých známych vyšetrovákach, nielen v Čechách, ale i na Slovensku. Ľudia za podmienok najhrubšieho psychického a fyzického nátlaku napokon podpísali protokoly, a to aj napriek ich vykonštruovanému a vyfabulovanému obsahu. „*Postupom času,*“ píše Dr. Porázik, „*som stratil všetok odpor čeliť diabolскеj násilnosti ľudskej zloby...*“

Mimochodom, aj Ladislav Hanus v r. 1976 podal sťažnosť na Krajský súd vo veci tohto procesu. Krajský súd v Košiciach, aj Najvyšší súd v Bratislave Hanusovu sťažnosť odmietol. Spomedzi dôvodov odmietnutia spomeniem aspoň jeden. Ladislav Hanus ako profesor a vicerektor bohosloveckého seminára v r. 1945-49 „*nabádal bohoslovcov k tomu, aby neplnili uznesenia štátnych orgánov, vydané k cirkevnej otázke, a aby plnili len príkazy Vatikánu. Výsledky tejto činnosti sa prejavili v tom, že z 25 bohoslovcov, ktorých vychovával, bolo niekoľko odsúdených pre protištátnu činnosť.*“

Azda teraz si budeme vedieť plastickejšie predstaviť aj situáciu Ladislava Hanusa. Na Ružyn sa dostal o štrnásť mesiacov skôr ako Dr. Porázik, čiže samotky si užil až nad hlavu, a predsa mal o voľačo ľahšiu pozíciu ako on. Bez zaváhania, zrejme presvedčený o správnosti a legitímnosti svojho konania, priznával svoju údajnú vinu v tom, že vo svojich prednáškach a rozhovoroch s bohoslovcami zámerne uvádzal, „*že toto pokrokové zřízení jest nepřátelsky zaměřeno proti víře a náboženství, že nutno proto bojovati proti tomuto zřízení a rozleptávat je. Vybízěl bohoslovce, aby zůstali věrni církvi a Vatikánu, aby se*

z nich nestali vlastenci...“ (Citát z obžaloby). Určite ani za vlny pritiahnuté tézy, podľa ktorých (citujem z obžaloby) „...Vatikán postavil se plně na stranu západních imperialistů, s nimiž provádí záškodnickou činnost, směřující ke zničení lidově demokratického Československa...“ a na inom mieste dokonca, že „... Vatikán je špiónážní centrálou, připravující spolu s americkými imperialisty třetí světovou válku...“ nemohol pokladať za pravdivé, a smerodajné, pretože v nich absentovala logika. Dá sa povedať, že pre vtedajšie súdnictvo ani litera zákona nebola smerodajná, že v obžalobách a výrokoch súdov bola uplatňovaná číra nenávisť ani nie tak k osobám, ktoré stáli pred súdom, ale k tomu, čo reprezentovali a čím žili.

Takmer všetci v procese odsúdení boli odtransportovaní na otrocké práce v jáchymovských baniach. Ladislavovi Hanusovi sa „ušla“ práca na tábore „L“ v tzv. Veži smrti, kde sa v guľových mlynch mlela vyťažaná hornina, hlušina sa odplavovala a na roštoch zostávala čistá „smolka“, rádioaktívny smolinec v koncentrovanej podobe, ktorý neskôr nákladné vlaky odvážali do Sovietskeho zväzu. O pomeroch v tábore rozpráva rektor nitrianskeho seminára sv. Gorazda Rudolf Bošňák: „S Hanusom som sa stretol na jáchymovskom tábore L. Patrila k najhorším táborom, tu bol mlyn na mletie uránovej rudy, koncentrované rádioaktívne žiarenie, pred ktorým nás okrem božej lásky nechránilo nič. Nebolo náhodou, že na tieto práce vyčlenili kňazov, bolo nás tam okolo 120. Veliteľstvo dávalo pozor, aby nevznikli nejaké silné priateľstvá, skupiny, tak nás z času na čas prehadzovali z tábora na tábor. Žili sme tu plnohodnotný duchovný život, boli tu osobnosti napríklad doktor Zvěřina, Hanus, doktor Bartosiewicz, profesori, ktorí prednášali po celej Európe. Ja som sa uránu zbavil až r. 1962, vtedy už bol Lacko Hanus vo Valdiciach.“

Ladislava Hanusa sa nedotkli amnestie pre politických väzňov v r. 1960 a 1962. Niektoré tábory boli v tých rokoch zrušené, Hanusa a aj ďalších spoluodsúdených previezli do väznice Valdice. Väznica Valdice u Jičína, známa aj ako Kartouzy, bola pôvodne kartuziánskym kláštorom, na väznicu ju zmenili za Rakúsko-Uhorska. Kláštorný chrám slúžil aj ako väzenský kostol, po r. 1950 bol prestavaný na výrobnú bižutérie. Umelecké diela boli rozkradnuté, alebo zničené. Kláštorne objekty sa stali domovom asi 400 väzňom. Boli medzi nimi vzácne osobnosti – biskupi, univerzitní profesori, právnici, občania ČSR. Jeden zo spoluväzňov, tajný biskup J. Ch. Korec si na Hanusov pobyt vo Valdiciach po rokoch takto spo-

mína: „Valdice. Vázene a vo väzení dvesto kňazov. A akých! Medzi nimi vynikal Hanus. Vždy vyrovnaný a vždy profesor a mysliteľ. Ale aj človek, ktorý mal zmysel pre humor, stále vyrovnaný, stále ochotný rozdávať sa. Rovesníci s ním žartovali, doberali si ho. On mal pre humor zmysel. Karol, Vladko, nože ideme, čo budeme hľviť, hovorieval na začiatku hodinovej prechádzky vo Valdiciach. Preberal s nimi morálku a oni potom boli vo väzení vysvätení za kňazov. Aj vo väzení čítal klasikov. Okrem modlitby stále čítal. Vo väzení napísal prvý náčrt Filozofie kultúry... Generácia Ladislava Hanusa bola jedna z najplodnejších v dejinách Cirkvi na Slovensku. Táto generácia kňazov-vzdelancov dala pre celú budúcnosť Slovenska príklad: vedeli niesť aj kríž. Neohla sa pred mocnými, zostala akosi pokorne hrdá a nepokoriteľná. Hanusa som poznal z článkov, štúdií v Kultúre, Obrode, Verbume a inde. Čítal som ako bohoslovec jeho knihy. Potom som sa s ním stretol vo väzení – vo Valdiciach.“

Teraz sa na chvíľu pristavím pri Valdiciach. Nedávno som totiž čítal svedectvá politických väzňov (Wolf, Gruntorád), ktorí boli väznení v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch v Minkoviciach pri Liberci. Zhodne tvrdia, že Minkovická väz-

nica bola v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch nočnou morou všetkých politických väzňov. Väzni sa tešili, až budú za trest preradení do najťažšieho, valdického väzenia, že „Valdice byly oproti Minkovicím téměř ráj.“

Prečo o tom hovorím? Chcem poukázať na to, že vo Valdiciach – súdiac aj podľa svedectva kardinála Korca – bola, aj napriek tomu, že išlo o väzenie klasifikované ako najťažšie, iná atmosféra, iná duchovná klíma, v ktorej dozrievalo to hlboké, strom, rastúci do výšky i šírky, z ktorého dnes oberáme ovocie, bez ktorého by náš život bol poznačený duchovným hľadomomom.

Hanus bol z Valdíc prepustený po trinástich rokoch v r. 1965. Mária Olejníková z Ružomberka, s ktorej rodinou sa Hanus zoznámil počas svojej kaplánskej v Ružomberku a ktorá neskôr vo svojom ružomerskom byte opatrovala a skrývala rukopisy jeho prác, si takto spomína na jeho príchod: „Jeho prvá cesta viedla k nám. Práve sme pílili drevo na dvore. Skoro sme ho po toľkých rokoch nepoznali, taký bol zmenený. Prišiel aj s doktorom Pavlom Straussom. Ten bol pre nás vtedy ešte cudzí. Pán profesor krátko nato odišiel do Bratislavy. Býval u sestry Imry. Zamestnal sa v Dúbravke v závode Technické sklo ako kurič. Boli tam zamestnaní piati kňazi. Preto ich pracovisko nazývali svätá kotolňa. Všetci absolvovali príslušný kurz

na obsluhu strednotlakových kotlov. Pán profesor sa neskôr presťahoval na Štrkovec, do vežiaka na jednásto poschodie. V Bratislave sa po rokoch stretol so svojim priateľom **Jozefom Kútnikom-Šmálovom**, literárnym kritikom, o ktorom neskôr napíše monografiu. Spolu navštevujú Pavla Straussa v Nitre, kde sa zoznámia aj s hercom Gustávom Valachom.

V Bratislave, v kotolni, dokončí knihu **Princíp pluralizmu**. V diele pojednáva o období netolerantnosti, totality s veľmi obmedzenou slobodou, ktorá neumožňovala dialóg medzi občanmi a predstaviteľmi moci. Objasňuje filozoficky, historicky i sociologicky otvorený pluralitný mnohonázorový systém, zároveň však upozorňuje, že pluralitná demokracia neznamena slobodu vo všetkom. Zdôrazňuje viazanosť slobody na etické normy. Vrcholným filozofickým dielom Ladislava Hanusa je monografia **Človek a kultúra**. Táto esej je syntézou jeho myslenia. V nej objasňuje ľudskú podstatu kultúry ako prostriedok sebadotvorenia človeka, oblasť, v ktorej človek – jednotlivec uplatňuje svoje psychické danosti, čo na neho spätne pôsobí. A že takýmto spôsobom sa môže jednotlivec stať dejinotvorným spoločenským prvkom, spolupôsobí na procese humanizácie a spiritualizácie sveta. Rukopis monografie prešiel viacerými zmenami aj formálnymi.

O dôvodoch, pre ktoré sa odhodlal na napísanie monumentálnej monografie Kostol ako symbol sme sa dozvedeli od neho: chcel pokračovať v Skyčákom rozbehnutej reforme sakrálneho umenia. Išlo mu o skoncovanie s konzervatívnym historizmom, sentimentálnou gýčovitosťou, s falšou a pretvárkou, o obrodu sakrálneho umenia – maliarstva, sochárstva, architektúry, o snahu spojiť náboženstvo s opravdivým umením, poučiť kňazov vo veciach výtvarného umenia, vypestovať v nich estetický cit. Poznamenávam, že tento zámer Hanus publikoval už v r. 1940.

Roku 1968 bol Hanusovi povolený návrat do pastoraácie. Poslali ho do dlhší čas neobsadenej fary v Kvačanoch. Tam strávil šesť rokov. V tých rokoch sa stali Sliache, fara, kde bol farárom jeho priateľ Jozef Kútnik Šmálov, centrom kultúrno-náboženského pohybu. Tam sa stretávali cirkevní a laickí predstavitelia z celého Československa – Ružena Vacková, Jozef Zvěřina, Oto Mádr, dnes arcibiskup Karel Otčenášek, Juraj Chovan, Janko Silan a ďalší. Posledné roky života prežil Ladislav Hanus u rodiny Olejníkovej v Ružomberku. Ešte r. 1987 je podmienenčne odsúdený za marenie dozoru nad cirkvami podmienenčne na dva roky väzenia. Pomáhal miestnemu kňazovi pri spoločných spovediach. Ako osemdesiatšedemročný sa dožil návštevy pápeža v Československu, k nemu sa však nedostal, bol sklamaný. Čestný doktorát UK v Bratislave bol už iba symbolickým aktom spoločenského uznania významu jeho diela. Zomrel 7. marca 1994 v Ružomberku v dome rodiny Olejníkovej.

Ale vrátim sa k môjmu konštatovaniu, že najmä dnes

je odkaz Ladislava Hanusa aktuálnejší ako v dobe, keď jeho dielo poznali len nemnohí priatelia. Mňa osobne fascinovalo najmä to, že napriek takmer polstoročnej spoločenskej i odbornej izolácii, vrátane trinásťročného väzenia, aj pod nepretržitým dohľadom ŠtB a a jej pomocníkov, Hanusov tvorivý duch nezaháľal. Pavol Strauss, Hanusov priateľ, sa v tých časoch ponoril do ticha meditácie. „Na počiatku bolo ticho. Všetko, čo robí život veľkým, je z ticha... Povedané a napísané – je zväčša hlúposť a úbohosť. To najmúdrejšie zostáva nevypovedané ... Slovo je len krásne zlyhanie našich duší.“ Pri tejto príležitosti len okrajovo pripomínam masívnu účasť našich „inžinierov ľudských duší“ na inštalácii komunistickej moci. V súčasnosti, ako konštatuje politológ Paul Lendvay, do krajín strednej a východnej Európy sa vracia nacionalizmus. Etnické čistky a masové hroby svetú v závere XX. storočia pripomenuli jeho odvrátenú tvár. Hanus to predvídal a varoval nás. „Nacionalizmus je najpažravější sila nového věku... velká erupční, zápalná, sugestivní moc... Skúsili sme jeho požehnanie, ale na vlastnej koži sme skúsili aj plágu šovinizmu.“ (Rozprava o kultúrnosti) A na inom mieste (Princíp pluralizmu) k téme dodáva: „... Dokázala sa pravda: keď niektorá idea dosiahne kult deifikácie, tým samým sa odmocní – a začína cestu úpadku...“ Potrebovali by sme generáciu, o ktorej už spomínaný J. Ch. Korec hovorí, že „bola jednou z najplodnejších v dejinách Cirkvi na Slovensku. Boli vzdelaní, pracovití, tvoriví... vedeli niesť aj kríž.“ Hanusovo obdivuhodné dielo preskočilo polstoročie a má šancu osloviť aj najmladšiu generáciu, občana i politickú garnitúru volaním po dialógu a pluralizme. Hanusova generácia sa nasycovala Európou a Európou sýtli i nás. „Táto generácia vie, že zmysel kultúry (stabilizovanie, zduchovenie, humanizovanie) je vlastne generačnou úlohou zvládnutia sveta a návratu k sebe...“ (Človek a kultúra).

Európa bola blízko, priam na dosah ruky. Ale nie pre dve generácie dvadsiateho storočia. Celý svoj dospelý vek sme prežili za zadrôtovanými hranicami. Poučili sme sa, že premena spoločnosti sa nedá dosiahnuť nijakými dekrétmi, ale kultúrou, ktorá sa rodí vo vnútri človeka. Že hlboká zmena je výsledkom pôsobenia lásky a nie ideológie. Že arogancia je opakom lásky a prejavom nekultúrnosti. Poznali sme aj z príkladu Hanusovho života, že „autentická kresťanská kultúra je kultúrou mučeníkov“ (kardínal Poupard). Dnes je zrejmé, že Hanus a jeho generácia boli pri tom, keď sa v Európe kladli základy nového humanizmu, že ešte aj teraz, už odpočívajúci v hrobe po bojoch a na ceste do večnosti, skrze svoje dielo je ešte stále spolutvorcom humanizmu nového storočia, humanizmu kresťanského, jeho príbehov, odohrávajúcich sa na javiskách smrti a zmŕtvychvstania človeka a ľudstva.

● ● ●

(Niekoľko citátov z diel Ladislava Hanusa)

“Kultúrne dielo žije akoby dvojakým bytím – pohľad bezprostredne pozoruje iba hmotnú postać a spôsob techniky. Ale na tých istých kontúrach sa vinie línia inej postati, čosi, čo zmyslovému pohľadu uniká – prítomnosť duchovného.”

(L. Hanus o kultúrnom diele)

Ku kultúre a kultúrnosti:

„V spoločnosti i v štáte sa roja celé krdle živočíchov s dobrým ňuchacím orgánom... Najprv vystrčia nos, jemne oňuchajú situáciu, rozloženie síl, odkiaľ a kam duje vietor, aké heslo je v móde, kto je pri vesle a podľa toho sa zariadia. Keď je v móde liberalizmus, sú pokrokármi. Keď internacionalizmus, sú súdruhmi, keď nacionalizmus, sú šovinisti, keď zbožnosť, prvou horlivosťou upozorňujú na seba. Tí istí. Metódy sú pritom individuálne... Okolie je takýmito spôsobmi priam omráčené. Bezvládne ustúpi a prepustí miesto. Lebo bezočivá cieľavedomosť fascinuje a obkrúca si ľudí okolo prsta... Dravci utvárajú okolo seba dravé ovzdušie so zákonmi džungle.”

“Hlavnou prekážkou správneho poznania a stanoviska ne-býva obmedzenosť... ale mravný defekt... Človek nevidí, čo nechce vidieť, je jednoducho slepý oproti dôvodom, oproti dôkazom skutočnosti. Oči mu temer stvoria to, čo by si želal mať... Aj ľudia veľkých duchovných schopností môžu byť úzki a zadbenní... Vo všeobecnosti ľudia so všetkou váhou sa klonia k jednostrannosti... väčšinou bývajú v zajatí svojho ja, svojho prostredia, svojej nácie a svojej konfesie...”

(Rozprava o kultúrnosti)

“Ide o stavbu slovenskej duchovnosti... podľa nejakých noriem... Orientácia slovenského človeka... príliš dlho viazla v neusmernenej pudovosti a živelnosti. Rozumom nekontrolovaná živelnosť ešte vždy zasahuje aj do nášho intelektuálneho života... vedúca moc myšlienky chce sa nahradiť duchovným násilím.... V ovzduší je priveľa negatívnych činiteľov, hlušiachich jemnú priesadu kultúrnosti...”

(Rozprava o kultúrnosti, rok 1943)

Kult a kultúra
Slovo “kultúra” a “kult” majú spoločný koreň. Naznačuje náboženský koreň, nábožensky zmysel kultúry. Označuje, že duch je dušou kultúry, označuje, že zmyslom kultúrneho procesu je “zduchovenie”, k čoraz vyššiemu zmyslu spirituality. Jej najvyšší stupeň vyjadruje symbolika. Ľudský vytvor, vyjadrujúci sa cez hmotnú formu, ústi do tajomstva. Duchovný obsah vonkoncom prehluší všetku hmotnú služobnosť. U účastníka zažíva sa extázou. Je to vytrženie, uchvátenie. Kritická účasť rozumu tu vonkoncom ustupuje do pozadia. Symbol vytvára celý človek, vníma ho celý človek. Vníma ho nie poznávaním rozumu, ale intuíciou, to jest celkovým, celistvým hľadaním.

Výraznosť umeleckého diela má rozličné stupne. Najnižší, čo do výraznosti, je “naturalizmus”, ktorý fyzickú skutočnosť chce len verne znázorniť, poťažne zachytiť jej najnižšiu pudovú stránku. Symbolika je najvyšší stupeň.

Symbolika, symbolická moc, má byť ideálom, má byť vrcholnou perspektívou tvorivého snaženia. Symbolicky charakter, aj u najvšednejšieho námetu, ma byť formou umeleckého diela.

(Kostol ako symbol, Vydavateľstvo LÚČ, 1995)

Kultúrny skutok

Kultúrny skutok do chaosu vnáša súvis, do nezmyslu zmysel, do neforemnosti formu, do rozhádzanosti poriadok, do labilnosti stabilitu. Účinkuje to, čo nazývame pozitívnym zmyslom dejín. Ako účinkuje kultúrny skutok v realite?

Je účinný každou už menovanou kauzalitou, ako kauza eficientná, kauza formálna, kauza finálna, kauza exemplárna. Kultúrny skutok zasahuje do daných objektívnych poriadkov. Jeho účinkom je dané premieňať, dávať nový zmysel, novú formu, nové usporiadanie, nové finálne určenie. Čiže do daných pomerov vnáša rozumnosť, zmysel, súvis, poriadok. Príspeje ku konečnému cieľu kultúry, ku premene, k humanizovaniu sveta. Kultúrny skutok aj sám sa stáva objektívnym činiteľom. Ako sa myšlienka aktivizuje, sama sa začleňuje do objektívneho sveta, ako nový tvar medzi dovtedajšími útvarmi. Svojím príspevkom a prírastkom svet premieňa a obohacuje.

Tvorivý skutok

Hlavného konštruktívneho činiteľa kultúry vidíme v kultúrnom skutku. Všetky jej ostatné prvky spolupracujú ku tomuto skutkovému rezultátu... Pri všetkej úvahe o činnosti a účinnosti kultúrneho skutku treba ešte zistiť nielen, čo on robí a čoho je schopný, akýsi konspekt jeho činnosti. Ale označme si kvalitu tohto skutku, ako jeho účinnosť charakterizovať, do akej kategórie ju pojať?

O kultúrnej činnosti sa všeobecne hovorí ako o „tvorivej“, o kultúrnom diele ako o „tvorbe“. O celoživotnom diele ako o sume tvorby. Príľahko, priebežne sa to takto označuje, bez pomyslenia na vlastný zmysel toho výrazu. Slová, výrazy sa takto ošúchajú, znehodnocujú. Stávajú sa chatrným, bežným obeživom. Raz si však treba toto slovo lepšie všimnúť. Bližšie si treba vyložiť, čo je vlastný zmysel a význam slova „tvoriť“ a „tvorba“. Slovo má význam náboženský. Adekvátne ho možno vysvetliť len v súvisе teologickom. Credo, vyznanie viery hovorí o Bohu, Stvoriteľovi sveta. O Stvoriteľovi, ktorý svet stvoril z „ničoho“. Vierouka učí, že svet nie je večný, že mal počiatok a bude mať svoj koniec. Je fenoménom času, vývinu a zániku. Stvoriteľ je jeden. Absolútna, preto všemohúca bytosť. Všetko, čo bolo stvorené je „tvor“, „tvorstvo“, podlieha zákonu konečnosti. Vo svojom pravom a pôvodnom zmysle slovo „tvoriť“ znamená jedine toto: „stvoriť“, činnosť Stvoriteľa, ktorá je činnosť svojho druhu jediná, jedinečná... Stvorenie má charakter diela, a to je nový, novoveký aspekt. Vyhovuje európskemu novovekému aktivizmu. Funduje aj analógiu ľudského diela so Stvoriteľovým. Stvorenie nie je dielo zakľúčené. Stvoriteľ ustavične pracuje, tvorí ďalej. V tomto diele je človek spolupracovníkom Božím.

(Človek a kultúra, v rukopise z roku 1968,

Vydavateľstvo LÚČ, 1997)

K významu benediktínskej rehole pre Európu:

Mníšstvo na západe

Pokonštantínska doba je začiatkom iného asketického ideálu, inej cesty, inej myšlienky bohoslužby v odlúče-

nosti jednotlivca od sveta. Sú to začiatky mníšstva, no nie v totálnej odlúčenosti jednotlivca od sveta, ale odlúčenosti v spoločnosti, v „coenobiu“. Je príznačné, že mníšstvo, ako ideál, ako spoločnostná služba Bohu, ovládlo Západ. Súvis sa vysvetlí. Otcom západného mníšstva stal sa sv. Benedikt z Nursie. Pápež Ján Pavol II. nazýva ho „Otcom Západu“. Aj on (sv. Benedikt – pozn. autora) je patricijský potomok a dedič. Jeho pohnutý život bol obrazom histórie jeho rehoľnej rodiny. Aj on, zhnusený hnilobou sveta, začína ako pustovník. Volil si absolútne odriekanie od sveta. Okrem Boha, prerušenie všetkých vzťahov. Poznal však nebezpečenstvo tejto samoty, a poznal aj nebezpečenstvo rozkladu nedisciplinovanosťou narušenej komunity. Svoje spoločenstvo bratov, nazývané „coenobium“, budoval od základov. „Coenobium“ je – spoločný život duchovnej rodiny, bratov medzi sebou, ktorých hlavou je „abbas“, „opát“, „otec, zastupujúci nebeského Otca. Spojivom „coenobia“ je láska, oddanosť, poslušnosť, služba, ktorá plno splňuje životný ideál rehoľníka. Život „coenobia“ je „schola dominici servitii“, „škola Pánovej služby“. Je to dielo, ktoré vedome a programove chce realizovať, tu na zemi a v čase, život v nebi, spoločenstvo svätých s Otcom. Táto služba, v oddanej láske, v dobrovoľnej poslušnosti, v družnom bratskom nažívaní, má byť odbleskom nebeského spoločenstva s Otcom.

Časovou jednotkou tohto „opus Dei“, tohto „diela Božieho“, je „deň“. V ňom sa má vykonávať a splniť celé to „dielo“, „opus Dei“. Deň je dielom modlitby, ale zavše modlitby v inom zmysle a vzťahu. Stredobodom dňa je Obeta, v ktorej toto duchovné spoločenstvo vzdáva Bohu svoju poklonu, Bohu Nového zákona. Vzdáva ju za celú Cirkev, a za celé ľudstvo. Účasť na stole Pánovom je časná i večná obživa tejto rodiny. Do modlitby, do „opus Dei“ je pojatý celý étos stredoveku, je pojaté celé dielo, čo Cirkev v stredoveku vykonala, ale aj metóda, akou na to svoje dielo šla.

„Coenobium“, to je Boží kozmos. Doň sa pojmu všetky vzťahy rehoľníka. Z tohto Božieho ovzdušia „coenobium“ nikdy nevychádza.

„Ora et labora“ ako program

Život “coenobia” sa riadi regulou pôvodcu, regulou sv. otca Benedikta (Regula Sancti Patris Benedicti). Stala sa základným zákonníkom mníšstva pre celý Západ. To je duchovná štruktúra Západu. Cele dedičstvo vekov, včítane aj antiky, všetka ďalšia skúsenosť vekov, celé to zrelé ovocie ducha, je obsažené v regule. V nej sa prejavuje najvyššia mravná cnosť: múdrosť. Ona sa javí vo vyrovnávaní protiv, práce s modlitbou, slobody so zviazaním, rozumu s citom, javí sa v rovnováhe, vo vyhýbaní sa krajnostiam. Múdrosť ďalej javí sa v hierarchii hodnôt, kde absolútnou hodnotou je Boh sám, zo stvorených prvšia je duchovná, ale svoju hodnotu ma aj hmotná, na svojom mieste, vo svojej službe. Všetko však smeruje k najvyššiemu cieľu.

Benediktíni svoje kláštory stavali, zámerne aj zvyčajne, na tichých a osamelých kútoch kraja, v lesnej divočine, pri riekach (Skalka pri Trenčíne – pozn. autora) a jazerách. Bohapustá divočina, mnohovekým domovým bývaním a nažívaním, premenila sa na požehnanú záhradu krásy, zrelosti, hojnosti. Tak Svätý Kríž nad Hronom, tak Hronský Svätý Beňadik, tak Červený Kláštor, Lapis refigií, tak Pannonhalma, tak Cluny, Cîteaux, Vezelay, Maria Laach. I na pohľad to bola veľkolepá podivanka. Z celého komplexu vyčnieva monument kostola – románskeho – ako cita-

delo, ako hrad, stredobod diela Božieho, okolo neho komplex kláštora, ubikácií, chodieb, medzi nimi stĺporadím obrúbené átrium, s rajskou záhradou, učebnice, bibliotéky, umelecké a iné remeselnícke dielne, ďalej záhrady, do ďaleka rozvejárené, s pestovaným kvetinarstvom, zeleninárstvom, ovocinárstvom.

Učiteľia ľudu

„Coenobium“, do svojho širokého obvodu, pravdaže, pojalo aj všetky osádky a chalúpky na okolí, ktoré dovtedy žili, alebo živorili, veruže primitívnym spôsobom. Učili ich obrábaniu poľa, vysušeniu močiarov a mokrín, učili ich ovocinárstvu, záhradníctvu, všelijakým remeslám, a vôbec ľudskému spôsobu života – tých, ktorí po prvý raz si uvedomovali svoj rozdiel od zvierata, svoje poslanie voči svetu, ale aj voči sebe. Učili ich aj spôsobu bývania, spôsobu obliekania, spôsobu jedenia, ale aj vzájomnému styku. Oni po prvý raz začínali po ľudsky žiť. Uvedomili si, že sú ľudia. Rehoľní učiteľia od vekov si osvojili múdrosť, že kráľovstvo Božie nemožno stavať vo vzduchu, keď tu niet ľudského podkladu. Že najprv treba týchto osadníkov doviesť ku ľudskej dôstojnosti, od najprimitívnejšej podroviny k ľudskej výške, a až potom, na tomto podklade, možno budovať život viery. Pochopili súvis medzi civilizáciou a kultúrou, a ďalej, medzi kultúrou a náboženstvom.

Toto dielo konali rehoľníci cez pokolenia, cez veky a stáročia. Bolo to dielo tiché a nenápadné, ale tým húževnatejšie. Bola to práca tichá, tak ako pracuje príroda: rečeno po teilhardovský, z čiréj “geosféry” zem sa pretvára na “noosféru”, ale prostredníctvom nesmiernej trpezlivosti a húževnatosti. Týmto dielom rehoľníkov, bratov zeme a bratov Božích, sa pretvorila aj tvár Európy, z divočiny na civilizovanú krajinu.

Pripomeňme si, že to boli rehole kontemplatívne. Voči neskorším jozefínskym predsudkom treba poukazať na dielo, na pretvorenie hrdej Európy. Oni, kontempláciou, stelesňovali v sebe a na svojom diele – posvätné adagium: “ora et labora”.

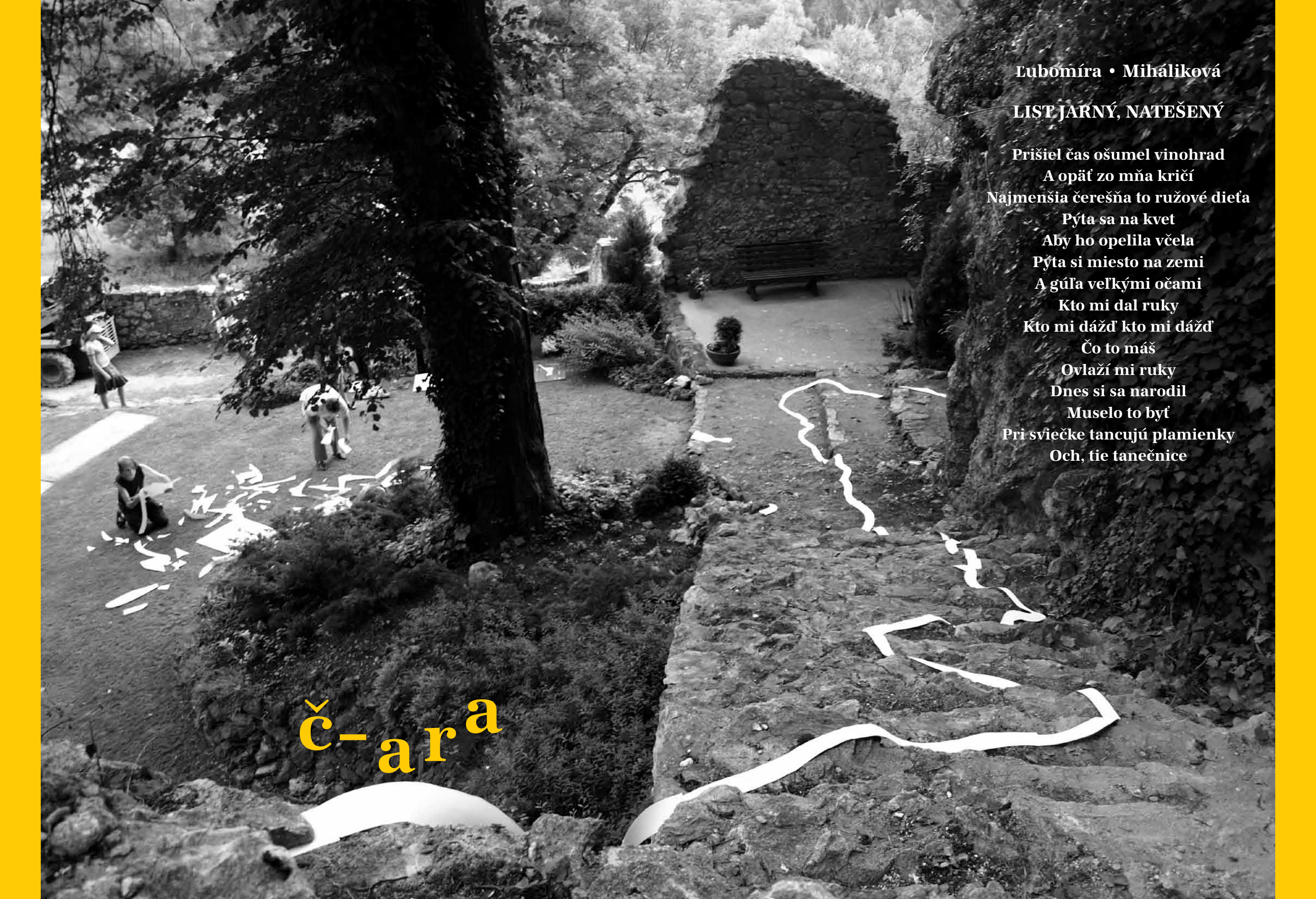
(Kostol ako symbol, Vydavateľstvo LÚČ, 1995)

Autor: Rudolf DOBIÁŠ, (1934) – spisovateľ, básnik a redaktor časopisu Konfederácie politických väzňov Naše svedectvo. Napísal viacero dokumentov o osudoch ľudí v dobe neslobody. Bývalý politický väzeň. Žije a tvorí v Dobrej pri Trenčíne.

SK Príspevok sa zaoberá významnou osobnosťou Slovenska, zapísanou i v Kalendári UNESCO. Prof. PhDr. ThDr. Ladislav Hanus, DrSc. h. c. (* 26. február 1907, Liptovský Mikuláš – † 7. marec 1994, Ružomberok) bol rímskokatolícky kňaz, historik umenia, slovenský filozof, predstaviteľ novotomizmu, profesor morálnej teológie v Spišskej Kapitule. V súvislosti s bojom proti katolíckej cirkvi bol v 50.tych rokoch odsúdený a dlhodobo väznený. Je i významnou postavou katolíckeho disentu.

EN The paper deals with an outstanding Slovak art historian, Roman Catholic priest, philosopher, Neothomism representative, professor of moral theology in Spišská Kapitula, Ladislav Hanus, professor, doctor of Philosophy, theology, doctor of science, honorary doctor born on February 26, 1907 in Liptovský Mikuláš and died on March 7, 1944 in Ružomberok. Ladislav Hanus is registered in the UNESCO Calendar. In the times of anti-Catholic struggle in 50-ies he was imprisoned for a long time. He became a famous representative of the Catholic decent.

Lubomíra • Miháliková

LIST JARNÝ, NATEŠENÝ

Prišiel čas ošumel vinohrad
A opäť zo mňa kričí
Najmenšia čerešňa to ružové dieťa
Pýta sa na kvet
Aby ho opelila včela
Pýta si miesto na zemi
A guľa veľkými očami
Kto mi dal ruky
Kto mi dážd' kto mi dážd'
Čo to máš
Ovlaží mi ruky
Dnes si sa narodil
Muselo to byť
Pri sviečke tancujú plamienky
Och, tie tanečnice

č-a r a

Ohlas ruskej kresťanskej filozofie v dnešnej Európe

Ján • Komorovský

Ked' ruský cár Peter I. (Veľký) „otvoril okno do Európy“, do Ruska začali zo Západu smerovať všetky možné filozofické a ideologické prúdy – osvietenský racionalizmus a deizmus, idealizmus, materializmus, hegelizmus, pozitivizmus. Po porážke Napoleona, r. 1812 mladí ruskí dôstojníci, ktorí vpochodovali do Francúzska, nadchli sa ideami Veľkej francúzskej revolúcie, začalo sa šíriť hnutie dekabristov, politické revolučné krúžky a tajné spolky sociálnych utopistov, národovoločcov, anarchistov, ktorých pôsobenie vyvrcholilo povstaním r. 1905 a februárovou i októbrovou revolúciou 1918.

V Rusku druhej polovice 19. storočia sa však začal formovať i protiprúd. Medzi súdobými ruskými mysliteľmi sa zrodila snaha o duchovnú obrodu, úsilie o zmier medzi vierou a vedou. Hlavným iniciátorom tohto smeru bol Vladimír Sergejevič Solovjov (1853 – 1900), syn profesora ruských dejín na Moskovskej univerzite, autora rozsiahleho diela „Dejiny Ruska od najstarších čias“, Sergeja Michajloviča Solovjova, pochádzajúceho z rodiny pravoslávneho kňaza, katechéty na obchodnej škole v Moskve. Po prekonaní náboženskej krízy mladosti a absolvovaní univerzitných štúdií Vl. Solovjov napísal celý rad filozofických a publicistických spisov, napr. „Dejiny a budúcnosť teokracie“, „Kríza západnej filozofie“, „Kritika abstraktných princípov“, „Princípy celistvého poznávania“, „Dejiny a budúcnosť teokracie“, „Prednášky o bohočlovečenstve“, „Ospravedlnenie dobra“, „Duchovné základy života“, „Tri reči pamiatke Dostojevského“, „Židovstvo a kresťanská otázka“, „Zmysel lásky“, „Platónova životná dráma a i. No i tak nebolo mu súdené zaujať miesto na fakulte. Keď v jednej verejnej prednáške po atentáte na cára Alexandra II. vyhlásil, že kresťanský cár má odpustiť aj cárovrahovi, bol koniec jeho univerzitnej kariéry a druhú časť svojho života venoval publicistike.

Jeho filozofia sa zakladala na myšlienke všejednoty a bohočlovečenstva. Na všejednote sa drží celý svet, od štruktúry atómu po obrovský vesmír ovládaný božskými energiami. Podľa Solovjova viera v Boha

a viera v človeka, dôsledne presadzovaná do života, sa spájajú a vzájomne dopĺňajú v jednej celostnej pravde. Táto pravda sa plne realizuje v Bohočlovečenstve, v spojení ľudskej a božskej prirodzenosti. Uskutočnená v Ježišovi Kristovi má sa realizovať aj v celom ľudstve. Stredobodom bohoľudského procesu je Cirkev, ktorá má zahrnúť aj všetky momenty ľudských dejín, aj tie, ktoré sa rozvíjajú mimo kresťanstva a zdanlivo mu protirečia. Toto všeobsiahle Bohočlovečenstvo, na ktorom sa zúčastňujú všetci, aj tí, čo neveria v Krista, je uskutočniteľné preto, lebo prirodzenosť človeka je spoločná s ľudskou prirodzenosťou Krista. Preto celé dejiny ľudstva v svojej jednote sú bohoľudským procesom.

Keď sa Solovjov rozišiel so slovanofilmi, priklonil sa ku katolíckej cirkvi. Jeho sestra Mária ho nazývala pravoslávny katolíkom. Vstúpil oficiálne do katolíckej Cirkvi váhal. On, ktorý napísal také vyznanie katolíckej viery, ako „Rusko a univerzálna cirkev“ (La Russie et l'Église Universelle. Paríž 1888) nepokladal za nutné podrobiť sa cirkevnému ceremonálu a až r. 1896 zložil abjuráciu do rúk katolíckeho kňaza byzantsko slovanského rítu o. Nikolaja Tolstého. Jeho najvyššou ideou bolo realizovať Božie kráľovstvo na zemi, ktoré sa raz musí prejavíť na celom svete v celej svojej plnosti. Solovjov ťažko znášal nejednotnosť kresťanského sveta. Bol nepriateľom akéhokoľvek partikularizmu, absolutizovania partiálnych hodnôt, ktoré moderného človeka vedie k novomodlárstvu.

Pod vplyvom učenia Vl. Solovjova vzniklo medzi súdobými ruskými intelektuálmi hnutie za „nové náboženské vedomie“. Grupovali sa práve okolo zosnulého Vl. Solovjova, keď sa na desiate a dvadsaťte výročie jeho smrti konali spomienkové slávnosti s prednáškami, venovanými jeho osobnosťami a tvorbe. Vlastne práve z nich vznikla originálna, svojrázna ruská náboženská filozofia, ktorá nemá vo svete obdobu. K nej sa hlásili mnohí stúpenci nebohého Vl. Solovjova, ako P. Novgorodcev, B. Vyšeslavcev, bývalí marxisti – N. Berďajev, S. Bulgakov, kresťan zo židovstva S. Frank, kňaz P. Florenskij, personalista Lev Karsavin, iracionalista Lev Šestov, V. Ern, kniežatá Sergej Trubeckoj a jeho brat Jevgenij, intuitivista N. Losskij, klasický filológ A. Losev, i básnici-symbolisti V. Ivanov a A. Blok. Každého z nich však zaujal iný aspekt Solovjovovej tvorby. Z iniciatívy S. Bulgakova r. 1908 v Rusku v Moskve vznikla nábožensko-filozofická spoločnosť, na popud N. Berďajeva vznikla taká spoločnosť v Petrohrade a z iniciatívy profesorov Duchovnej akadémie aj v Kyjeve. Niektorí zdieľali Solovjovovo katolícke zmýšľanie. L. Karsavin, zatknutý sovietskymi orgánmi, zomrel po druhej svetovej vojne v tábore nútených prác v Auezi ako katolík. Básnik V. Ivanov sa stal katolíkom v Ríme. Berďajev mal za ženu ruskú katolíčku.

V roku 1922 mnohí príslušníci ruskej inteligencie boli nútení opustiť vlasť a emigrovať do západnej Európy, medzi nimi personalista a existencialista N. Berďajev, S. Bulgakov, S. Frank, N. Losskij. Kňaz P. Florenskij a A. Losev zostali v sovietskom Rusku. O. Florenskij bol na nútených prácach na Solovkách a r. 1937 ho tam postihol trest smrti zastrelením. Klasický filológ A. Losev bol nejaký čas robotníkom na Belomorsko-volžskom kanále. Za sovietskeho režimu sa o Solovjovovi nesmelo písať ináč, ako negatívne. Stalo sa však čosi nečakané. Slepý, deväťdesiatročný profesor A. Losev nadiktoval kapitálne dielo „Vl. Solovjov a jeho doba“, ktoré vyšlo vďaka gorbáčovskej „perestrojke“ v r. 1990, krátko po autorovej smrti.

Myšlienkově mimoriadne plodný Berďajev sa usadil v Paríži, stretal sa a diskutoval s katolíckymi mysliteľmi – s novotomistom J. Maritainom, existencialistom G. Marcelom, personalistom E. Mounierom. S. Bulgakov, autor početných filozoficko-teologických prác bol vysvätený za kňaza pravoslávnej cirkvi. Je o ňom známe, že navštevoval unionistické kongresy na Velehrade. Stúpenec intuitívneho realizmu N. Losskij po pôsobení v Čechách, v rokoch druhej svetovej vojny bol profesorom na Filozofickej fakulte bratislavskej univerzity, kde našiel veľa stúpencov. Na Slovensku, ako edíciou princeps, vyšlo v Matici slovenskej jeho dielo „Podmienky dokonalého dobra“, ktoré v duchovnej revue „Smer“, vydávanej trenčianskymi dominikánmi, recenzoval gréckokatolícky redemptorista p. Ján Mastiliak. Ďalej vyšiel u nás Losského spis „Absolútne kritérium pravdy“. V Bratislave prekonal veľký životný otras, keď mu zomrela manželka. Pochovaná je na evanjelickom cintoríne na Palisádach. Aj keď bol pravoslávny, často chodieval do kostolíka pri internáte Svoradov, blízko ktorého býval. S. Frank, autor „Zmyslu života“, kresťan židovského pôvodu, ktorý svojím filozofickým systémom mal k Solovjovovi najbližšie, sa usadil v Anglicku. Sám Vladimír Solovjov mal v Čechách i na Slovensku veľa obdivovateľov, o čom svedčí rozsiahla bibliografia prekladov jeho spisov a množstvo článkov o ňom a jeho tvorbe. Centrum Aletti Velehrad – Roma v Olomouci za posledných desať rokov vydalo v preklade do češtiny základné diela Vl. Solovjova, P. Florenského, S. Bulgakova ai. Na predstaviteľoch ruskej náboženskej filozofie založil p. Tomáš Špidlík SJ svoju knihu „Ruská idea“ (1996). Na Slovensku v r. 1947 vyšiel preklad diela „Rusko a všeobecná Cirkev“ z pera p. Mastiliaka, po roku 1990 aj „Duchovné základy života“, „Listy nedeľné a veľkonočné a iné vybrané spisy“, napokon súbor spisov o kresťanskej jednote pod názvom „Una Sancta“ – svedectvo o Solovjovovi ako predchodcovi ekumenického hnutia. Hojne sa vydávali a vydávajú Berďajevove spisy. Hojná výmena názorov medzi predstaviteľmi západného a východného

kresťanstva vyvrcholila v rokoch 2000 a 2003, keď si celý kresťanský svet slávnostne pripomenul výročie narodenia a úmrtia Vl. Solovjova: na Slovensku v Košiciach konferenciami (Centrum spirituality Východ – Západ p. Michala Lacka) a v Nitre (Univerzita Konštantína Filozofa). Pápež Ján Pavol II. vo svojej encyklike „Fides et ratio“ vyzdvihol niektorých predstaviteľov ruskej náboženskej filozofie ako príklad pre filozofov budujúcich na viere v Božie zjavenie. Ohlas ruskej náboženskej filozofie v Európe našej súčasnosti je nesporne významným svedectvom o jej vplyve na prehlbovanie kresťanských ideálov, ktoré v našom sekularizovanom svete ešte stále čakajú na uplatňovanie v každodennom živote.

Autor: Prof. PhDr. Ján KOMOROVSKÝ, CSc., (1924). Vedec, religionista, etnológ, prekladateľ a spisovateľ. Je zakladateľom odboru religionistiky na Katedre etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Patrí k jej najvýznamnejším predstaviteľom na Slovensku. Jeho štúdie a výskumy smerovali k religionistike a boli poznačené hlbokým záujmom v oblasti teórie a metodológie folkloristiky, mytológie a poznávacej etnológie. V r. 2004 prof. Komorovskému, ako odborníkovi na ruskú náboženskú literatúru a spiritualitu, udelil Svätý otec Ján Pavol II. Rad sv. Silvestra. V tom istom roku získal Cenu ministra kultúry SR za celoživotný prínos a v r. 2007 Cenu predsedu NR SR za rozvoj kultúry a humanitného vzdelávania. Žije v Trenčíne.

SK Po vláde cára Petra I. v 18. storočí začali prúdiť zo západnej Európy do Ruska najrôznejšie myšlienkové smery, ktoré pôsobili rozladene na ruskú spoločnosť. Proti týmto historickým tendenciám vznikol v ruskej intelektuálnej vrstve protiprúd v podobe náboženskej filozofie. Jej zakladateľom bol Vladimír Solovjov (1853 – 1900), autor početných filozofických prác založených na idei všejednoty a bohočlovečenstva. K jeho filozofii sa čiastočne alebo aj úplne hlásili mnohí súčasní myslitelia, ako bol N. Berďajev, S. Bulgakov, bratia S. a J. Trubeckí, N. Losskij, E. Karsavin, A. Losev, a i. V roku 1922 boli vypovedaní do západnej Európy, kde ich filozofia nachádzala ohlas v kruhoch kresťanských mysliteľov, prispievala k výmene myšlienok a k duchovnej obrode Európy.

EN After the reign of the Emperor Peter I in 18th century different ideological streams started to flow from Western Europe into Russia. These streams imposed disharmony on the Russian community. Against these historical tendencies a form of religious philosophy as a contra flow, a flow against the historical tendencies was created in the Russian intellectual class. It was founded by Vladimir Solovyov (1853 – 1900), an author of a lot of philosophical work based on the idea of unity between a man and God. Solovyov's philosophy attracted many writers and was followed by many philosophers like N. Berdyayev, S. Bulgakov, brothers S. and J. Trubeckoj, N. Losskij, E. Karsavin, A. Losev and others. In the year 1922 they were deported to the Western Europe and their philosophy was reflected in the way of thinking of Christian philosophers, their philosophy triggered an exchange of their thoughts and ideas and it contributed to the spiritual revival in Europe.

MODLITBA k svätej Bohorodičke

Nikolaj • Vasilievič • Gogol'

*„Nik, kto sa k Tebe utieka, neodchádza od Teba zahanbený,
Prečistá Bohorodička Panna, lež prosí o milosť a dostáva všetko,
čo je mu na prospech.“*

K Tebe, ó, Matka naša svätá,
posielam pokorný svoj hlas,
na tvári slza slzu stretá –
vypočuj ma – je smutný čas,
modlitbu prijmi, vrúčne vzdychy,
od zloby, nešťastia ma zbav,
do srdca vlej mi jasot tichý,
by cestou spásy šiel som, sprav.
Nech som vždy cudzí svojej vôli,
pre Boha trpím naskutku.
Bud' mi ochranou v ťažkom bóli –
nedaj mi umrieť v zármutku.
Ty nešťastných si útočisko,
Ty prosíš vždy za všetkých nás.
Ó, zachráň, keď raz hrozný, iste,
počujem súdny Boží hlas,
keď večnosť čas nám navždy zhasne
a mŕtvi vstanú na hlas trúb,
z knihy svedomia sa mi jasne
bremená hriechov rozprestrú.
Pre verných múr si, pevná stena!
Modlím sa dušou úprimnou:
zachráň ma, radosť prevznešená,
zľutuj sa, zľutuj nado mnou!

Preložil Michal Chuda

Ala Teicherová (Dubnica nad Váhom) : Ikona Vladimírskkej Panny Márie, maľba vaječnou temperou na dreve, zlatené, 2002

čas

čo skrslo ešte za stalina
to prešlo na nás
ručičky hodín zastali na
číslíci dvanásť

nemenné sú tu všetky zmeny
viera je diera
oblepil nás čas spomalenín
dnes ako včera

pod chrastou voš je
nám mlyny božie
melú len papeky

aj naše peklo
funguje vleklo
a sme v ňom naveky

kde bol Boh

kde bol Boh keď sa toto stalo
bol v epicentre výbuchu
a aby toho preň nebolo málo
tiež s nami klesal na duchu

tiež ho celkom ľudsky vzalo
keď vybuchla tá mašina
a aby toho preň nebolo málo
časť svojej ťarchy vložil na syna

náš Otec vždycky prizná otcovstvo
aj keď ho ignoruje potomstvo
ako sa synovia to učia

cez mobil duše šepká haló
kde bol Boh keď sa toto stalo
bol s tebou bral ťa do náručia

modlime sa

hovorí kaplán modlime sa
veď nevinnosť je čierna
keď domov vlečiem modly mäsa
v dvoch igelitkách z terna

my modlíme sa ku konzumu
lížeme svoje nože
dáme ťa preč zo svojho zoomu
Bože

úloha noci modlime sa
posväťme rúhanie
na pamäť našich podlých že sa

aj na nás dostane
no kto sa modlí za nás
samota naša sama

nietzsche

Boh je mŕtvy vyhlasuje nietzsche
je mu pritom trochu do plaču
veď on ako prvý na to prišiel
po ňom si to všetci odskáču

Panebože no tak trochu oži
nech sa vráti čo sa nestalo
skandujeme keď si synom božím
vzlietni s krížom ako s rogalom

kto vyrieši tento ťažký problém
a kto vie kde pravda pramení
fakt je už v poslednom ťažení

nebojte sa všetko je zas dobre
Boh je mŕtvy podľa znamení
nietzsche žije šťastne šialený

obhajoba jóba

vravelo sa že je taký trtko
mohol si ho zodrať z kože
neohnal sa nikdy príliš prudko
čo si na ňom skúšal Bože

dostával fakt malér za malérom
rekomandá priamo z neba
napísané zahroteným perom
prečo to však bolo treba

pokory sa aj démoni boja
preto pane vyzdvihol si jóba
oslávil si jeho porážku

uprostred káuz škandálov a džobov
myslím na ten veľký zápas jóbov
na tú božiu vojnu o lásku

Sonety
Daniel • Hevier

potopa

tak aspoň malé kanoe
keď nie je veľká archa
vesielka z pierok má noe
a more to je ťarcha

vôkol sa deje záplava
niet ohňa čo ju stopí
rátame čo tu necháva
oceán od potopy

vráti sa havran s halúzkou
bude nám Bože priúzko
na konci znova začínať

a komu dáme výkupné
keď zrazu z hmly sa vylúpne
tak málo pevná pevnina

stopári

stopári a svätí za dedinou
stoja každý s rukou zdvihnutou
otvárajú Bohu hrnce s vinou
priznávajú každou minútou

svoje dobrá svoje zlá a všetko
čo sa nedalo už utajiť
veď na všetko je vždy zopár svedkov
nakoniec sa zjaví holá riť

sme stopári vlastných vlčích šľakov
hľadáme sa len tak ledajako
hady kladú vajcia nám do stôp

stopuje nás všetko zahodené
naše viny činy sliny tiene
prepáli nás boží stroboskop

S • O • N • E • T • Y

Lubomíra • Miháliková

JUŽNÝ KRÍŽ

V diaľkach nás spája more

Mesiace mi dáva sily

Dáva aj tebe príliv

Odlúčených spája

Klenie sa na nebi

Aby sa menil

Ako časti roka

Na južnej pologuli je nízky.

Na zemepisnej južnej šírke

Na južnom kríži

Niet stopy po svätých.

Č — a r a

Mačka v okne

Na okne drieme
mačka hrdzavá,
čo nielen pradie,
čo aj rozpráva.
Mrmle si hlášky
hlúpe, posmešné.
Takže sa na ne
trochu aj tešme...

Akí ste malí,
smiešni a tlstí,
do cudzích vecí
strkáte prsty.
Hľadáte lásku,
dámy a páni,
v zákonoch sveta,
prípadne v spálni.

Tá vaša láska
je iba finta:
ona sa diví
a on sa pýta,
ona viac čaká
a on je smelý,
keďže je hlúpy,
ona mu velí...

Hľadajú lásku
podivné tvory.
Ona pre ňu mrie
a on zas horí.
Po čase pekné
slovíčka zmetú.
Je to tak akurát
na holú vetu...

Akí ste malí
odtiaľto z výšky,
ako tie naše
hlúpučké myšky,
ktorým sa občas
rozkoše zachce,
kým ich neschmatnú
myšacie pasce...

Tajné rodičovské skrýše

Tajné rodičovské skrýše,
kde minulosť cíha...
Kde inventár len čas píše
a ty vravíš – íha.
Darmo hľadáš poklad v skrini,
za obrazmi v spálni.
Hľadaj priestor celkom iný,
nazvime ho tajný.

Čo sa tých miest
vnútri týka,
tých nech sa nik
nedotýka.
Srdce to je
harmonika,
čo vždy hrá,
keď duša vzlyká...

Načo slová otec, matka,
mlčať je vždy lepšie.
Nevedomosť je vraj sladká
a vrásky sú verše.
Vo vráskach sú vaše skrýše,
krásny úkryt času.
A tak buďme radšej tichšie,
keď sa sny v nás pasú...

MÁM OKNO

Mám okno

Stanislav • Štepka

SK Texty piesní Stanislava Štepku z inscenácie Radošinského naivného divadla Mám okno, ktorá mala premiéru 6. novembra 2009

EN Lyrics by Stanislav Štepka. The songs were composed for the play "I have a window" staged by Radošinské Naivné Divadlo (Radosina Naïve Theatre) for the first time on Nov. 6, 2009 as its premiere.

Za dverami

Za dverami, za oknami,
mnohí žijú celkom sami,
poďme spolu do tých bytov
obývaných realitou...

Číslo pätnásť,
pani Aďa,
čo v zozname
čísla hľadá,
volá všetkým,
nik neberie,
nik neklope
na jej dvere...

Číslo dvanásť,
na prízemí,
bývajú dve
staré ženy,
čo sa modlia
k Pánu Bohu,
– a nevidia
ani nohu.

Číslo tridsať,
mladá vdova,
čo vo vani
vranu chová.
A tá vrana,
čo jej kráka,
je jediná,
čo ju čaká.

Číslo štyri,
to je vedľa,
tam sa varia
dobré jedlá.
Matka varí,
len pre syna,
čo pri druhej
už usína...

Čo mi leží na duši

Keby sa raz dalo
– len tak prejsť sa dušou,
ako tichá, tajná stráž.
Ako smutný rytier
brániť srdce kušou,
a byť strážny
anjel váš.

Keby sa to dalo
– zľahka vidieť do nás,
čo sa vonku len tuší.
Vidieť na vlastné oči,
mať istý dôkaz:
že to hlavné
je v duši.

Každý iba tuší,
čo je asi v duši,
každý len tak háda:
Máme tam anjela,
a či hada?

Keby sa to dalo,
aby mi na duši
ležala jedna
z tých dám,
čo mi raz ležala
na tele v Hodruši,
za to rád aj
život dám.

Nielen vo vnútri
dá sa objaviť krása,
všade je ešte
dosť krás.
To, čo je dnu,
občas nám
minulé zdá sa.
Len v nás je
prítomný čas.

Kresťanské symboly v dnešnej Európe

Ivan • Horváth

Na chválu Božej slávy Kristus, skrze ducha svätého odvádza jednotlivcov a skupiny do samoty, aby sa s nimi zjednotil v láske. Na východe púštni otcovia, na západe skupiny mužov a žien žijú v samote modlitby, práce a štúdia, napr. kartuziáni. Ťažiskom ich existencie je kontemplácia. Ich symbol – zemeguľa na vrchole ktorej je kríž, to vystihuje. Nad krížom je sedem hviezd, pod nimi je latinský nápis: **Kríž stojí, po kiaľ je svet zmietaný.**

Dnešný človek, poznamenaný západnou civilizáciou, v ktorej redukcia hodnôt neposkytuje človeku jednotiacie nitky, ktoré by zmysluplne usporiadali jeho duchovnú podstatu, cíti sa stiesnený a neistý. Bez znakov a symbolov by náš život stratil na cene. Slovo „symbol“ sa užíva v mätúcej mnohostrannosti. V náboženstve a výtvarnom umení, aj v bohoslužbe a v systematickej teológii. Koreň slova **symbol** hovorí o spájaní sa... Vo filozofii, ktorá môže hovoriť aj o skutočnosti „ktorú nepoznám, ale mám ju prítomnú v symbole“ (Karl Jaspers). V minulých storočiach sa všetko odvolávalo na písané slovo, dnes získavajú obraz a znak novú silu. Človek si uvedomuje potrebu informácie, pociťuje však aj potrebu výkladu a po novom si kladie otázku zmyslu symbolu.

Podľa J. Chevaliera nielenže žijeme vo svete symbolov, ale svet symbolov žije v nás. V tomto zmysle bol symbol pre človeka vždy znamením spojenia viditeľného s neviditeľným – transcendentným. Pre kresťanov je symbolom predovšetkým Slovo, ktoré má rovnaký význam ako vyznanie viery, ktoré jednotne potvrdzuje vysloviteľné a nevysloviteľné o Ježišovi Kristovi, pravom Bohu a pravom človekovi.

Pod tlakom prenasledovania kresťanov, aj následkom Mojžišových zákonov (Judaizmus odmieta zobrazovať božské, samotného Boha), kresťanské umenie dlho nenadobúdalo väčší význam. Na freskách v katakombách, sarkofágoch, hlinených lampách a zlatých sklách vyjadrovalo predovšetkým **nádej kresťanov**. Symbolické znamenia používali motívy zo živočíšnej aj rastlinnej ríše.

Ranokresťanská tradícia prevzala aj mytologické postavy z antiky.

Človek nachádza znaky Stvoriteľa v jeho stvorení, orientuje sa predovšetkým na premenu Boha v človeka, teda zviditeľní Boha v Kristovi. (Štvrtý lateránsky koncil 1215.) Symbol predstavuje bod, v ktorom sa stretávajú logičnosť a obraznosť. Nový osobitný útvar znázorňuje prostredníka medzi Logom a jeho obrazom (F. Kaulbach). Svet symbolov stredovekého kresťanského umenia, rozvinutý v románskom a gotickom slohu znázorňuje zmyslové vnímanie vyznania viery. Ide vždy o vnútorný obraz, alegóriu a posolstvo. Výchova k zlúčeniu videnia a myslenia sa stala formou apoštolátu. Na tento vývoj s obavami hľadel Bernard z Clairvaux. Výzdoba kláštorov mu pripadala prehnaná, jeho

Kríž pred kláštorom na Skalke

výhrady mali za následok reformy v Cluny OSB, vytvorenie rehole Cistercitov a odlúčenie benediktínov.

Mnoho starozákonných príbehov sa stalo predobrazom príbehov novozákonných. „Nový zákon je skrytý v Starom, Starý zákon sa zjavuje v Novom“,

hovorí Augustinus. Tieto súvislosti môžeme badať na maľbách v katakombách (2. stor.) a neskôr sú to schémy pre prvé **bible**. Celková výpoveď **Svätého písma** obsahuje aj novozákonné christologické a mariologické state. Nemôžeme prehliadnuť ani liturgické formy, sviatostné predmety a obrazový svet výtvarného umenia. „Obraz vypovedá správu – je mlčí vydáva svedectvo ku skrytému priamo nevysvetliteľnému. Obraz je zjednotenie zmyslového duchovného a nadduchovného“ (Max Pikard). Renesančné a barokové umenie pokračovalo v spajovaní stredovekých a antických symbolických tradícií. Príkladom je skúmanie Michelangelových umeleckých diel. Bohatá na obrazové bohatstvo je aj pravoslávna cirkev (Sýria, Palestína, Egypt), aj svetoznámy kláštor Sinaj a Athos.

Tento stručný historický exkurz nám dáva podnet, aby sme sa rozhlíadli okolo seba. Keď cestujeme Považím, vidíme dvojvežový pútnický Kostol sv. Andreja Svorada a Beňadika. Tento sakrálny objekt má okrem úžitkovej hodnoty aj svoj špecifický účel – je znamením, ktoré pretrváva stáročia. Chránová architektúra je symbolická pre duchovné prostredie. Okrem toho sú chrámy aj krajínovorným prvkom, je v nich pretlmočená symbolická výpoveď duchovných hodnôt národa. Okrem kostolov je to aj drobná architektúra – božie muky, kríže na rázcestiach, a krížové cesty. Špecifický význam majú stĺpy (morové stĺpy). Už sýrsky pustovníci, ktorí sa nazývajú styliti, vnímali tuto vertikálu ako miesto bližšie k Bohu. Všeobecný názov „morový stĺp“ vznikol v období morových epidémií, čo nebol vždy len mor. Jedným z epidemiologických opatrení bolo aj vydymovanie chrámov, vtedy sa bohoslužby konali na námestiach, pred dreveným stĺpom. Tieto stĺpy sa nachádzali a nachádzajú v mestských aglomeráciách. Mariánske stĺpy a trojičné stĺpy vznikali hlavne za pôsobenia jezuitov v období reformácie. Sú bohaté na umelecky zdobené súsošia. V Trenčíne na Mierovom námestí nájdete Trojičný stĺp. Po ceste, kopírujúcej pôvodné koryto Váhu, smerom na Nemšovic, sa nachádza Opátstvo sv. Benedikta. Benediktíni využili vápencovú terasu a prírodný jaskynný vápencový útvar a tieto danosti zakomponovali do pôvodného kláštora. Jaskynná klenba priamo komunikuje s gotickým sakrálnym objektom. Jeho posledná rekonštrukcia je z roku 1990. Na konci jaskyne je socha sv. Beňadika. V ruinách sa podarilo vytvoriť koridor, spájajúci strednú kaplnku Panny Márie s kaplnkou Umučenia Pána. Príchod jezuitov (1664) znamenal o. i. aj nahradenie pôvodnej architektúry barokom, ktorý bol kľúčovým prvkom v kláštornej korpuse. Po čiastkovej rekonštrukcii sa podarilo obnoviť rajsú záhradu

a časť krížového múra. Po odkrytí architektúry čiastočnou úpravou zelene a vchodu do kláštora sa vytvoril obraz, pre ktorý sa v religionistike zaužíval termín „genius loci“. Na pamiatku tých, ktorí trpeli za Kristovu cirkev, sa pred kláštorom postavil roku 1999 kríž. Toto symbolické miesto, je v historickej kontinuite naviazané na benediktínov, ako najstaršiu rehoľu v Európe. Pessimizmus bol zakladateľovi sv. Benediktovi a jeho nasledovníkom cudzí. Duchovné otcovstvo v benediktínskej reholi je zachované. V máji 2010 bola posviacka kláštora v **Sampore** pri Zvolene.

Po roku 1989 sa postavilo veľa chrámov, v sakrálnnej tvorbe estetika nahrádza symboliku. Náboženstvo prezentuje svoju vierouku, pravdy a idey prostredníctvom symbolov cez hmotné výtvyry. Tvorba nie je nič inšie ako ľudské myšlienky, vyjadrené hmotným nositeľom. V skratke: „Umelecké dielo je ľudská myšlienka vyjadrená hmotnou formou.“ (Polomová, Hanus 1995)

Na Skalke je toho treba pre väčšiu slávu Božiu ešte veľa urobiť! Dôvody nenaplnenia našich plánov neviem pomenovať, avšak viem, že akékoľvek plány riadi režisér z neba!

PAX!

Autor: MUDr. Ivan HORVÁTH (1939), brat – OSB. Ako laický spolupracovník pôsobí na Skalke pri Trenčíne. Žije v Kubrej pri Trenčíne.

SK Tento článok je reakciou na celoeurópsku diskusiu o kresťanských symboloch a predovšetkým o základnom symbole rím. kat. cirkvi – kríži. Tento článok upozorňuje na základné znalosti v oblasti kresťanskej symboliky i na fenomén odkresťančovania Európy a novopohanske tendencie. Poukazuje na potrebu ochrany koreňov židovsko-kresťanskej tradície v Európe. Vyzdvihuje benediktínske mníšstvo, ktoré sa podieľalo na pretváraní Európy a európskej kresťanskej tradície. Táto benediktínska stopa je zreteľná aj na Skalke pri Trenčíne.

EN The article is a sort of reaction to the wide-spread European discussion on symbols of Christianity, especially about the basic symbol of the Roman Catholic Church, the cross. The article draws readers' attention to basic information on Christian symbols and the process of secularization of Europe and new-pagan tradition. In it the existence of Benedictine monks is emphasized. Thanks to them European Christian traditions are preserved in Europe. The spirit of Benedictine monks is seen and felt at Skalka, a place nearby the city of Trenčín.

č-ara

Byť, zostať sám sebou

Byť.

Jednoducho hľadiť do tváre kvetu,
merať očami priezračnú hĺbkú studne,
sledovať nad domami priamy let vtáka,
a ani sa nezachvieť
pod modrým, ticho rozkolísaným zvonom neba.

Jednoducho počúvať tlkot
vlastného srdca,
mať k nemu stále otvorené dvere,
mať pootvárané všetky okná,
aby každý videl, že som doma.

Byť, zostať sám sebou –
so zmätenou lienkou na dlani,
ktorá sa práve nevie dostať z hlbkej čiary života
a už-už rozprestiera krídelká
na ďalší krátky let,
tvárou v tvár k majestátnym horám,
ktorými sa krajina približuje k nebu,
zostať sám sebou pred morom,
ktoré sa ustavične nevedomky čerí
a privráva sa večným šumom vln,
v mori piesku s nespočetnými stopami,
uprostred búrky, planých vetrov,
vo chvíli, keď sa cesty náhle zrazia,
a križovatka je zrazu ako ostrie noža...

Byť, zostať sám sebou
pred akýmkoľvek ostrím –
pred ostrím strachu, bolesti a biedy,
pred ostrím nenávisti a zloby,
vlastnej malosti a úbohosti,
vždy slobodný
ako dych vetra,
ako svetlo rosy v rannej tráve.

Byť, zostať sám sebou,
zostať vždy v láske.
Byť ako dieťa v Božej dlani...

Zahľadel som sa do dreva

Začal sa pôst, už stvrdlo rajske drevo.
Je po omši. Kam v mene Božom ísť?
Viem, že *Pán zacloní ma krídlami,*
pod jeho perute sa uchýlim...
Včera ma prepustili z nemocnice,
konečne som už prekročil svoj prah.
Byť zatuchnutý. Na ženu sa mihla
spomienka – prudko vtrhla do pamäti,
ako bolestný motýľ prešla srdcom –
som dávno sám, tak nenávratne sám!
Polička plná živých samorastov,
prach postriebril ich. Vari nestarnú?
A zvyšky slivkového dreva v kúte
si clonia tvár, ach, ako zabudnuté.
Nože dávno prestali snívať ostrím.
Z mojich figúrok nezostanú kostry,
nie, prežijú ma, šepcem do dreva.
Kedy mi, Bože, bolesť dozrela?
Je po omši, nuž v mene Božom idem,
poprechádzam sa ticho ulicami,
pre žobrajúcich nemám ani päták,
chudobný ako smrť, len ju mám v pätách.
Čo na obed, keď vo vreckách máš prievan?
pýta sa vľúdne ktosi hladný vo mne.
Na invalidný dôchodok si musím
počkať až do pozajtra. Oklamať
žalúdok? Čo však poviem doktorom?
Je to môj kríž, viem, nemôžem však žobrať,
sám sa nemôžem o dôstojnosť obrať.
Vo vrecku zrazu nahmatá som krížik,
čo vydalo mi drevo čerešňové.
Vtedy som stvoril aj tvár matkinu –
pokoj ma zalial ako povodeň.
Poprosím pána, veď tu na mňa čaká,
o päťdesiat korún. A poviem pravdu.
Nechcem to len tak. Nejde o žobráka.
Dám mu ten krížik, nech s ním dozrieva.
Zahľadel som sa, Kriste, do dreva...

Sýtím sa jasom

Pred sochou Panny Márie v budmerickom lese

Stojíš tu v šume borovíc a dubov,
lístie už zháša prísny november.
Modlitba sa mi sama vinie z pier
pred tebou, Matka. Odpusť, že som zhrubol,

že som si skalil skrytý prameň citu
a dlho nevedel, kam z konopí.
Ak nie ty, povedz, kto ma pochopí?
Vnášaš sem pokoj neba. Pre mňa si tu,

len pre mňa láskou otváraš sa celá –
sám bez mamy, no nie som bez matky.
Len nejst', nejst' opäť slepo pospiatky!
Neviem, čo iné duša by mi chcela,

no cíti kľíčiť svetlo, závan jari...
A s dubmi silniem, ožívujem les,
modlitbou šumím s lístím do nebies,
sýtím sa jasom na Matkinej tvári.

A keď zem liznú uhrančivé mrazy,
stíchnutú pri ruženci jarabín,
pôjdem s krížom tak, ako šiel tvoj Syn,
muž bolesti, bez podoby a krásy.

Poézia

Michal • Chuda

Básnik z Drietomy

Miroslava • Škultétyová

A si málokto z Trenčanov počul o renesančnom básnikovi Jurajovi Koppayovi z Drietomy, ktorý sa pod svoje práce podpisoval ako Georgius Koppay Dritomensis. A sotva sme počuli niečo o krúžku renesančných básnikov – humanistov, pôsobiacich v šestnástom storočí v Trenčíne. V r. 1577 Koppay zostavil a vydal zbierku básní pri príležitosti smrti cisára Maximiliána, do ktorej svojou poéziou prispeli – vrátane Koppaya – desiatí básnici. „Mohyly trenčianskeho senátu na večnú pamiatku a na dôkaz neochvejnej oddanosti BOŽSKÉMU MAXIMILIÁNOVI II. vznešenému rímskemu cisárovi, kráľovi Uhorska, Čiech a Poľska...“ od „Panónčana Juraja Kopaya z Drietomy“, vytlačené v r. 1577 v Prahe, v Tlačiarňi Juraja Nigrína. Vážení občania Trenčína – pastor, notár, právnik, rektor – píšú básne, epitafy aj epigramy (Mikuláš Mader, Peter Baroš, Ján Štorch, Ján Hincinius, Šimon Jesenský, Juraj Kotešovský, Martin Rakovský, Juraj Koppay, Adam Macák.) Vďaka brilantnému prekladu Miloslava Okála z latinského originálu do slovenčiny si môžeme dielko Georgii Koppay: Opera Omnia – Juraj Koppay: Zbrané spisy nielen prečítať, ale aj sa všeličo dozvedieť o dobe, v ktorej žil a pôsobil.

Koppay žil v storočí, ktoré bolo aj storočím náboženských reformátorov Martina Luthera a Jána Kalvána. Zatiaľ čo väčšina „trenčianskych básnikov“ boli protestanti, Koppayov pražský pobyt bol spojený s menami predstaviteľov pražskej katolíckej hierarchie – pražský arcibiskup Antónius Brus, Henrik Scribonius, prepošť pražského katedrálného chrámu, Peter z Lindy, dekan pražského a vyšehradského chrámu a ďalších „páni a priatelia“ z radov katolíckeho duchovenstva, ktorým venoval aj niektoré svoje básne. Väčšinou išlo o básne príležitostné – epitafy, epigramy, vyznania, pohrebné básne, náhrobné nápisy a i. Takmer všetky boli inšpirované súdobými udalosťami (napr. svadbami príslušníkov významných rodov, smrťou manželiek významných mužov, a pod.)

Z prečítaného je zrejmé, že Juraj Koppay sa pohyboval vo vyšších spoločenských kruhoch. Svojimi básňami oslavuje skutky a život osvietených, či urodzených a vznešených pánov grófov, cisára, biskupa, inde narieka za dcérou palatínovou, za komorníkom cisára Rudolfa II. atď. Tieto básne majú okrem literárnej,

aj historickú hodnotu. Komentujú svojím spôsobom súdobé deje, ktoré dnes vnímame ako súčasť českej, resp. rakúskej histórie. Avšak v jednej chvíli akoby zanevrel na spoločnosť, v ktorej sa dovtedy pohyboval. Môžeme len špekulovať, čo ho doviedlo k napísaniu jeho, dá sa povedať – vrcholného – dielka Vita aulica – Dvorský život.

Miloslav Okál v Úvode k Zbraným spisom vysoko hodnotí Koppayove básnické majstrovstvo. Potvrďuje, že sa inšpiroval antickými a rímskymi básnikmi, že ovládal metrické básnické formy, že „jeho hexameter má dobrý spád,“ že vo veršoch strieda „daktyly a spondeje, čím sa dosahuje bohatá rozmanitosť.“ Básne „... oplývajú rozličnými básnickými prostriedkami: apostrofou, rečníckymi otázkami, výrazmi prevzatými z antických autorov a prirovnaniami. Pomerne početné sú aliterácie, anafora a pôsobivé epiteta.“

Tieto kvality sa (podľa Šmatláka i Okála) najviac uplatňujú práve v Dvorskom živote. Ten však už nie je láskavým a kvetnatým komentárom životov a skutkov súdobej smotánky. „Nijakú cnosť, nijakú zbožnosť, vieru, diela hodné pamiatky jasných kráľov, poctivosť a šľachetnosť, vernosť nie je na dvore vidieť. Otcom nám buď Bakchus a Juno s Venušou... S akou to len, bože môj, rýchlosťou sa všetko rúti? Kamže to smerujeme s takým chvatom? Podvod a lesť a pýcha prevracia všetko.“ (Autor čitateľovi.)

Koppay v prozaickom úvode Dvorského života prezrádza, o akých ľuďoch bude v jeho básni reč: O ctižiadostivých... „ktorí po vypití šľavy hlúposti sa (boh vie prečo) nikomu väčšmi nepáčia ako sebe samým... svoju vlastnú slávičku, nech je akákoľvek, obdivujú... sa sami sebe zdajú najmúdrejšími...“ Budúceho ctižiadostivého návštevníka Dvora poučí, čo sa na dvore cení najviac: „Iní nech nestoja za nič, ty prvý maj vo všetkom slovo. Nech ťa netrápi cnosť, či dary božského Foiba, to, či roľník je dobrý, či vojak je udatný v boji... Nech teda k mladíkovi tým, čo bývajú na dvore kráľov, alebo k tým, čo trápia ich útroby prázdneho brucha, pospiecha pochlebník najprv, bo on je všetkého schopný: či sa mu páči úskoky snovať, či pravicu podať, všetko sa hodí, i hoc by si úskočne na dvore všetko pomeniť chcel, i trebárs nepravé zákony splietať... Často pre svoje klamnú činy je takýto človek pred vodcom slávny a vysluhuje si chválu a poctu. Ak chcú chváliť, tak chváľ, ak tupiť, tak ty tiež tup s nimi.“ Takto ironicky opisuje podlosti a intrigy, ktoré prípadný uchádzač o priazeň mocných musí použiť, ak sa chce pánom zapáčiť.

Jozef Kuzmík v Slovníku autorov slovenských (vyd. MS Martin r. 1976, 1. diel) o i. píše: „Zostavil (Koppay) viac zborníkov príležitostných latinských básní k počte svojich podporovateľov z vyššej šľachty i z vyššieho katolíckeho duchovenstva...“ Tým vlastne potvrdzuje, že Koppay si s vyššou šľachtou rozumel.

je his tória A G R A T R A T E A ? ??

Miloslav Okál však o básni Vita aulica hovorí, že „je najostrejšou kritikou vládnucej vrstvy feudálnej spoločnosti, akú do tých čias napísali naši autori...“

Jozef Minárik v Klenotnici staršieho slovenského písomníctva II. o Koppayovom dielku hovorí, že je to „... ostrá kritika feudálnych pánov a vedomá obrana poddaných, sedliakov a bedárov... Cnosti pomenúva okrajovo, zato necnosti zobrazuje podrobnejšie. Báseň je kompozične postavená na kontraste cnosť-necnosť.“

Čo bolo teda hlavným podnetom na napísanie básne Vita aulica? Koppayovo sociálne cítenie? Odpor k feudálnemu zriadeniu? Môj názor je, že prvotnou pohnútkou bolo Koppayovo morálne rozhorčenie. Musíme vziať do úvahy, že Koppay bol súčasníkom Jána Kalvána a že Kalvínovu schizmu, jeho učenie považovala katolícka cirkev za príčinu všeobecného úpadku mravov. Tento môj názor nepriamo potvrdzuje Miloslav Okál v Úvode k Zbraným spisom, kde vyslovil podozrenie, že Koppaya na napísanie jeho najznámejšej básne „naviedol práve arcibiskup

Brus...“ A predovšetkým to potvrdzuje aj sám Koppay: „Aké to bláznovstvo, aká to šialenosť ovládla našich kresťanov? Aký to osud priviedol nábožné srdcia k tomu, že temnotám dávajú prednosť pred božským svetlom?“ pýta sa. A pokračuje v obžalobe: „Čo im je zbožnosťou? Pýcha. Čo pokornou modlitbou? Závist. Vernosťou? Klam. A múdrosťou božou? Tyranská vláda. Náboženstvom? Chytanie vtákov. A kostolom? Krčmy. Konečne, Svätým písmom sú pre nich falošné karty.“

Úprimnosť Koppayovho rozhorčenia dosvedčuje aj jeho záverečné rozhodnutie: „... Nie, nepôjdem za tebou, Kalvín. Budeme radšej a skorej uznávať na celom svete Krista a ústami velebiť spasný a blažený pokoj. Arius správa sa spupne a spisy, čo hrôza z nich ide, vyzbrojil dravým slohom a napustil nejedným jedom... Svet sa rozdelil rôznymi bludmi a kto by ho mohol napraviť nejak?...“

Koppayov pobyt v Prahe bol spojený s katolíckou cirkevnou hierarchiou. Azda pod ich vplyvom sa prvý podujal svet, rozdelený bludmi, „napraviť nejak“... Po päťsto rokoch by zase bolo čo naprávať. Koppayovo dielko je aktuálne dnes a bude aktuálne aj zajtra. Ludstvo, zdá sa, je nepoučiteľné. Je história naozaj magistra vitae?

...

Autorka: PaedDr. Miroslava ŠKULTÉTYOVÁ, (1965). V súčasnosti externe študuje slovenský jazyk a literatúru na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pracuje ako učiteľka na Základnej škole v Kitsee (Rakúsko). Býva v Bratislave.

SK Juraj Koppay, renesančný latinský básnik sa narodil v Drietome pri Trenčíne. Dátum jeho narodenia a smrti nie je známy. Vieme o ňom, že r. 1577 pri príležitosti smrti cisára Maximiliána zostavil zbierku básní Mohyly trenčianskeho senátu na večnú pamiatku a na dôkaz neochvejnej oddanosti BOŽSKÉMU MAXIMILIÁNOVI II. vznešenému rímskemu cisárovi, kráľovi Uhorska, Čiech a Poľska, do ktorej svojou poéziou prispeli – vrátane Koppaya – desiatí básnici. Mohyly vyšli v Prahe, kde v závere XVI. storočia Koppay pravdepodobne pôsobil. Vďaka brilantnému prekladu Miloslava Okála z latinského originálu do slovenčiny si môžeme prečítať dielo Georgii Koppay: Opera Omnia – Juraj Koppay: Zbrané spisy. Koppayovým vrcholným dielom je Vita aulica – Dvorský život. Miloslav Okál v Úvode k Zbraným spisom vysoko hodnotí Koppayove básnické majstrovstvo. O básnickej skladbe Vita aulica hovorí, že „je najostrejšou kritikou vládnucej vrstvy feudálnej spoločnosti, akú do tých čias napísali naši autori...“

EN Juraj Koppay, Renaissance and Latin poet was born in Drietoma, a nearby village of Trenčín. The dates of his birth and death are unknown. We know about him, that in the year 1577 when the Emperor Maximilian died, on this occasion he set up a collection of poems called “Mohyly” – Mounds of the Trenčín Senate to the eternal memory of and as a proof of a loyalty to the divine Maximilian II, to noble Roman Emperor and the King of Hungary, Czechs and Poland. The collection is formed by work of ten other poets except from Koppay. The collection of poetry was published in Prague where Koppay might have been active at the end of XVI. century. Thanks to a brilliant translation done by Miloslav Okal from the Latin origin into the Slovak language, we can read the work of Georgius Koppay Opera Omnia - Collection of works by Juraj Koppay. The top work by Koppay can be considered “Vita aulica – Dvorský život” (Life at a Court). Miloslav Okál in his foreword to the Collection of Work appreciates the Koppay’s poet’s mastery and the Vita aulica is, according to him, the sharpest criticism of the ruling feudal community.

Púť ako cesta

Igor • Zmeták

Púť je vo svojom základnom význame dlhá cesta plná prekážok. Jedným z jej cieľov je, že má prostredníctvom vynaloženej námahy, či až utrpenia, „očistiť“ putujúceho. Fyzický a duchovný princíp v jednom. Nie je podstatné, či sa hora volá Sinaj, Gerlach, alebo je to nevysoký kopec v okolí – dôležitý je spôsob cesty...

Púťou je Odyseova 10 rokov trvajúca cesta domov z Trójskej vojny; musel si odtrpieť svoje prehršky, prekonávať nástrahy rozhněvaného Poseidona, vlastné zúfalstvo i lákadlá čarodejnice Kirke, ale predovšetkým veriť manželke Penelope i významu návratu...

Púťou je aj cesta ďalšieho hrdinu z Trójskej vojny – Aenea, ktorý vedie zachránených Trójanov hľadať si nový domov, sedem rokov blúdi po moriach, prekonáva mor, zúrivé Harpyje, erupciu sopky Etny na Sicílii, kým na podnet ducha svojho mŕtveho otca nezaloží pri ústí rieky Tiber mesto Rím...

Púťou je aj príbeh gréckeho Orfea – najprv jeho výprava s Argonautami za Zlatým rúnom do Kolchidy, ale predovšetkým jeho „cesta lásky“ až do podsvetia, aby

ako prvý smrteľník poprosil boha Háda o vrátenie mŕtvej manželky Eurydiky...

Púťou je aj najstarší zachovaný príbeh svetovej literatúry – Epos o Gilgamešovi, cesta kráľa z mesta Uruku v Mezopotámii až na kraj sveta, aby pochopil, že nesmrteľnosť je to dobré (porážka pustošiacého býka a netvora, vybudovanie hradieb okolo mesta), čo urobil pre iných...

Púťou je biblický exodus Abraháma, Mojžiša a Izraelitov – skúška viery na ceste púšťou do neznáma, rovnako ako cesty Ježiša a jeho učeníkov, ktoré sú paradigmou života vo viere podľa Nového zákona...

Púťou boli aj stredoveké cesty kajúcnikov, ale určite nie organizované križiacke výpravy do Palestíny, alebo proti inak zmýšľajúcim kresťanom, či nekresťanom v Európe...

Púťou bola cesta Walesana Percevala, jedného z najslávnejších rytierov Guľatého stola kráľa Artuša, ktorý vďaka svojej čestnosti a spravodlivosti smel odhaliť tajomstvo svätého Grálu a neskôr sa stať jeho strážcom na hrade Corbenic...

Púťou je trojtýždňová cesta okolo posvätnéj hory Kailás (stred sveta) v Himalájach pre buddhistov, Tibetanov i hinduistov, kde

PÚŤ AKO CESTA

každý si môže prejsť svoj úsek podľa svojich možností a schopností...

Púťou je aj legenda Athabaskov z Aljašky o tom, že za každých okolností musíme veriť vo vlastnú budúcnosť – Vtáčia dcéra, ktorá volí slobodu cesty do neznáma pred vynúteným vydajom, znáša najväčšie utrpenie, aby po dlhých rokoch stretla muža, ktorý išiel za slnkom a našla svoju rodinu...

Púťou je aj cesta členov Spoločenstva prsteňa, a neskôr iba hobitov Froda so Samom na Horu osudu, aby pomohli ostatným a zničili nástroj moci a zla vo svetoznámom príbehu J. R. R. Tolkiena, ktorý je zároveň aj ukážkovým príbehom viery, nádeje a lásky...

Púťou nie je samotný cieľ v Santiagu de Compostella, na Skalke, na nejakom himalájskom, alpskom, či karpatskom horskom vrchole – púť je cesta.

...

Autor: Mgr. Igor ZMETÁK, PhD., (1965). Vyštudoval: kulturológiu a etnológiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (FiF UK), bol aj študentom profesora Komorovského. Špecializuje sa na výskum etnologických historických knižničných dokumentov a dejiny etnológie, je odborným pracovníkom Slovenskej národnej knižnice a externým spolupracovníkom Katedry etnológie a kultúrnej antropológie na FiF UK v Bratislave. Žije v Trenčíne.

SK Text je úvahou o tom, čo všetko znamená „púť“ v historických a literárnych súvislostiach. Pozornosť je zameraná na základný a pôvodný obsahový význam pojmu, predstavujúci cestu, na ktorej prostredníctvom vynaloženej námahy, môže prísť k fyzickému i duchovnému očisteniu.

EN The text discusses what “pilgrimage” means from a historical and literary point of view. The author focuses on a basic and original meaning of the term “pilgrimage”. The author tries to explain that the term stands for a journey taken with some effort during which some physical and spiritual renewal is made inside a man.

Čiara

To je jedno odkiaľ začneš, každá cesta sa odvíja ako pavúčia priadza, ako klbko Ariadny v labyrinte, ktorý stráži Minotaurus – a stúpa hore a opäť dolu ako sláva a pád človeka, cesta stravuje naše kroky a živí sa časom, ktorý nám bol darovaný z pokladnice večnosti.

Niekedy sa dá ísť dopredu, len tak, že sa vrátiš späť a prečítaš svoje minulé kroky a zrazu zbadáš nové výzvy, ísť dolu do pivníc neznáma – alebo sa radšej vydáš smerom k svetlu a potom sa ti stratí písmo významov a ty máš pred sebou biele prázdno iba občas narušené novým textom, ktorý padá z výšky tušenia ako had zo stromu v raji. Už si celkom blízko... Konečne vonku, pomyslíš si, ale **KAŽDÝ** vonkajšok je len prevrátenou stranou nového vnútra... A niekedy sa musíš postaviť na špičky prstov aby si dovidel kam sa máš vybrať najbližšie, a niekedy sa ti cesty zauzlia do seba a ty ich musíš rozplieť ako uzlové písmo.

Do cesty sa ti postavia monštrá jaskynných mytológií a kyklopi s jedným okom...

Kráčaj si v tichu. Nebo je na dosah. Aj sloboda má mreže.

Vojst? Nevojst? Neboj sa ísť aj v protismere!

Tu som kráčal s tebou, tu som kľáčal
s tebou?

Z
A
Č
K
O
N
I
E
C
A
T
O
K

Povešť o Skalke

(Časť – mučeníctvo sv. Beňadika)

Blažej • Belák

•

V kláštore starom pod Zoborom, tu v teplom semeništi
bytosti sprostred zeme klíčia, rodia sa rehoľníci.

Prežil tu mnoho rokov svätých Stojislav-Benediktus,
na piesňach samých prikrmoval ho náš Pán Ježiš Kristus.

V kláštore strávil desať rokov, povest' si dobrú získal,
žobrákom hladným pod bránami nechával mnoho v miskách.

Tu naučil sa telo krotiť po vzore Svoradovom,
ísť v stopách tohto nášho svätca nejednu dušu pohlo.

Mocný hlas zhora – dobrý príklad – volal naň: za mnou, synku!
Brat hlad mu robil spoločníka v modlitbe, v odpočinku.

Cvičil sa v slove, cvičil telo – dobrý liek na lenivosť,
surové jedlá varila mu sestrička Trpezlivosť.

Svoradov život imponoval horlivým mladým dušiam,
napodobiť ho aspoň v čomsi Benedikt mladý skúša.

V modlitbách často prosil Boha, aby ho osvecoval,
ak má si zvoliť svoju cestu, nech je to cesta nová.

- Nemusíš voliť novú cestu, ty musíš novým stať sa,
na starých cestách v stope otcov k Otcovi uberaj sa!

Započul tieto zvláštne slová Benedikt v prítmí cely,
uzavrel kráčať v stopách otcov, ako mu Otec velil.

Vráti sa naspäť po chodníčku pieskovom po Považí,
naspäť ku Skalke a ku skalám, kde svoju mladosť prežil.

Cíti, že ľud ho potrebuje, chce ho mať medzi sebou,
aby sa hladný nasycoval Slovom, a nielen chlebom.

•

V jaskyni prežil svätý život, tu píjal rovno z dlane
s kvapkami pravej zemskej vody aj viery mocný prameň.

Sto schodov zvonka ku jaskyni prezrádza, kde je skrytý.
Pre líšky je to tajná skrýša, pre hriech hrad nedobytný.

Pod nohou mokrý ľad sa triešti, kam bosá noha stúpi,
gotické dvere v chladnej stene vedú ho medzi stĺpy.

V jaskyni vlhkej na povale sa robia malé vlnky,
prežehnáva sa a hlavu skláňa vstupujúc do kaplnky.

O kúsok ďalej koniec diery. Sadne na portál rizne,
na bedrá zapne ťažkú reťaz, starý svet za ním mizne.

Zaniká svet a jeho vrava, napätia, bitky, vášne,
odteraz iba to je pravda, čo dobré je a krásne.

Kameňmi hlava obložená i vo dne svieti do tmy,
tu bude žiť len na modlitbách, postiť sa, telo krotiť.

V jaskyni palác krásny nájde: pod hlavou tvrdá skala,
namiesto lôžka s baldachýnom – na žule tvrdej spáva.

Tu ticho žije Benediktus, tu trávi mnoho rokov,
na dobro sveta dobrou slúži hlaholom svojich okov.

Na tomto tróne pred ním vládol pustovník Andrej-Svorad,
sám sebe iba rozkazoval: Hľa – ora et labora!

Na tomto tróne teraz vládne Stojislav-Benediktus,
tu budú kvaple mokré čistiť dušu už beztak čistú.

•

Na tomto tróne Andrej-Svorad, predchodca Benkov vládol
štyridsať rokov ako vládca nad slabosťou a hladom.

Tu mnoho rokov vo tme prežil svoj život svätý, mierny,
pustovník v pôste dokonalom sa bratal s netopiermi.

Vie sa len toľko, že mal oblek z najhrubšej vrecoviny,
obety konal, splácal dlhy – svoje i cudzie viny.

Oriešok jeden za deň stačil nakrmiť telo silou,
pár kvapiek vody z mokrej steny smäd vždycky uhasilo.

Ked' Andrej-Svorad dokonával posledný úsek cesty,
vzali ho bratia naspäť k ľuďom, nech umrie na peľasti.

Živého ešte do kláštora na mladé plecía brali,
s plačom a veľkým bedákaním niesli ho do Nitravy.

Tam bratov prosil umierajúc, prah cely neprekročiť,
kým opát Filip sám nepríde a nestlačí mu oči.

Tajomstvo veľké totiž skrýval – reťazou opásaný,
zaryla sa mu do pol tela, ukázať nechcel rany.

Vrastená v tele reťaz bola, do kostí zaryla sa,
na chudom tele pustovníka nebolo štipky mäsa.

Kto sa však kostí čo len dotkol, reťaze kto sa chytil,
železnú silu nadobudol a veľkú smelosť cítil.

Uhorský kráľ si reťaz žiadal, ohnivko aspoň jedno,
Boleslav, knieža poľské z neho daroval mestu Gniezdno.

Ked' českí králi započuli, zázraky aké robí,
posolstvom veľkým vymodlili z reťaze kúsok skoby.

Zázračná sila takto prešla do štyroch mocných krajín,
nitriansky chrám si najväčší diel z reťaze dosiaľ chráni.

•

Medzitým bežia roky, týždne, mesiace plné ticha,
modlitby ako vlnky hravé vlnia sa v ústach mnícha.

Takto žil Benko-Benedictus v krotení svojho tela,
hoci mu chýba biele svetlo, brada mu obelela.

Samota pustá môže priniesť úžitok stále väčší
tomu, kto z Božej prítomnosti v modlitbách vie sa tešiť.

•

Tu zrazu čuje v prítmí skaly: na ceste ľudí bijú,
na ceste, ktorá blízko Váhu vedie až ku Trenčínu.

Na škrekot vrán, na vytie vlkov si dávno v hore zvykol,
no čistá duša nemôže si navyknúť na zbojníkov!

Koho to zasa pristavili, kupcov či sedliachika?
Na hrozné hriechy proti blížnym Benko si ťažko zvyká.

Vybehne Benko-Benediktus z jaskyne odhodlaný,
s prorockou žiarou v svätých očiach chystá sa bitých brániť.

- Stoj, zbojník, odhod' ostrie meča, ktorý ti satan ukul!
Na blížnych svojich zlorečenú nevzťahuj nikdy ruku!

Zbojníci chvíľu ohromení púšťajú z ruky nože.
Kto sa to takto opovážil, kto ich to kárať môže?

Zločinec chvíľu váha, skúma, pustí krk protivníka,
keď vidí iba mníšsky habit, posmech mu ústa myká.

- Ved' je to onen čierny kabát, čo nám tu revír kazí!
Chyťte ho jemne popod krky, stisnite trochu väzy!

Postláčajte mu trochu šiju stuhnutú v skalnej diere,
prečistite mu, prevetrajte to čierne mníšske perie!

Kliatba za kliatbou ozýva sa, bliakajú mrcha slová,
pohania hrešia, rúhajú sa, nehodno opakovať.

Oproti viere, proti Bohu gagocú ako husi,
na telo pôstom oslabené, zbojníci trúfajú si.

A keď ho spoznal hlavný zbojník, pocítil nával zlosti,
ved' v čiernej duši prisahal sa, že sa mu ešte pomstí.

- Tak to si ty, ten smelý páter, potvora materina!
Ty si ten, čo nás pred pár rokmi tak drzo napomínal?

Zbojnícka pamäť dlhá býva, dlhšia než tvoja brada,
kabátnik čierny, naučím ťa svoj jazyk neovládať!

Pod krk ho chytí hlavný zbojník – ó, Jezu, Jezu Kristus!
– Pod' s nami Benko, milý mníchu, pod' s nami Benediktus!

Povedz nám, kde si schoval zlato, kde skrývaš drahý peniaz!
– z pohanských úst sa zlostne valí nadávok hustá pena.

- Prezrad' nám, kde máš svoje striebro a kde máš skryté zlato?
Kam si ho schoval, kde máš kľúče k podzemným kazematom?

- V jaskyni čisté striebro chránim – hostie biele v dlaniach,
a zlato, ktoré hrdza neje – v pôstnych dňoch rozjímania!

V jaskyni chladnej drahé vína stáčam cez hadie diery,
vo vode čistej, premenenej mám poklad – poklad viery!

- Všetak počkať, teraz naučíš sa počúvať omše naše,
tu budeš najprv s nami spievať, odriekať Otčenáše!

Kresťanské psisko, neklam drzo, ukáž tie šperky zlaté!
– pohanský zbojník hrozne hreší, bije ho po chrbáte.

- Truhlice majú mnísi plné okrúhlych strieborniakov,
počul som, že vraj svoje kázne ochotne menia za kov.

Benedikt vidí zbitým okom, aké naň tváre civia,
opité vínom, bez výrazu, čo sa len mäsom živia!

- Zadržte, bratia, nebite ma, čo som vám kedy spravil?
V mešci mám iba dva oriešky chudobnej dennej stravy.

Kde by som vzal ja, biedny človek, poklady veľkej ceny,
od rána k ránu v rozjímaní, v modlitbách utopený?

No ešte horšie škripu zubmi po každej jeho výzve,
blyštia sa oči zlodejiskom, blyštia sa ako lichve.

- Nepapulať a daj nám kľúče od svojej tajnej kúrie,
rozhodni sa, či pôjdeš s nami, alebo radšej umrieš!

- Prečo by som mal, bratia, umrieť? Živím sa iba hladom,
neukrivdil som nikomu z vás, nič som vám neukradol.

Nič som vám, moji, neukradol, pozrite, prázdny mešec!
- Ha-ha-ha! – rehot ozýva sa. - Ty kradnúť ani nevieš!

- Ach, dobrí ľudia, nezúfajte, nebuďte krutí, hrubí,
vo svätých knihách odpustenie aj pre vás Kristus sľúbil!

- Nenazývaj nás dobrí ľudia, toto si z hlavy vyhod'!
Neskúšaj našu trpezlivosť, neklam nás svätou knihou!

- V nadzemskej v tejto mojej ríši zákony lásky platia!
Boha sa bojte, kamaráti! Boha sa bojte, bratia!

- Nenazývaj ma dobrým bratom, ja bratov nemám, nechcem!
– ohradzuje sa hlavný zbojník, do tváre sa mu rehce.

- Poučku kňazskú si už dostal, vyspovedať sa nechceš?
Pred popravou sa podľa kňazov každému srdce mece!

- Chcem, ale nie vám – iba Bohu vyznávam svoje hriechy!
O vás sa bojím, milí bratia: zhyniete bez útechy!

- Udri ho ešte druhým koncom, prestane nás tu strašiť!
Nech spozná, akí smelí chlapi zbíjajú na Považí!

- Ach, mea culpa! Mea culpa! – kyjom mu do prs búšia,
kyjakom ťažkým okovaným, až mu krv siakne v ušiach.

- Nespúšťajte sa, dobrí ľudia, radšej sa pokajajte -
ak máte srdce mŕtve v hriechu, tak aspoň rozum majte!

valili ho hrubé koly, čugane, kyjanice,
do prs mu búšia: - Ty sa kajaj, náš milý Benedice!

Ak si nás ešte pred nedávnom zastaviť v zbojstvách skúšal,
teraz máš proti sebe ľudí, čo majú kameň v dušiach.

Nesnaž sa vtlačiť v našu myseľ, čo čítaš v svojom Písme,
v lúpežiach, vraždách, násilnostiach, v zbojníctve dorástli sme!

Ako ísť proti slabým ľuďom, už sme sa poučili,
ty práve preto musíš umrieť, aby sme ľahšie žili!

A mučili ho, katovali s krutosťou čoraz väčšou.
- Ach, povedz, Bože, čo to robia! Ach, povedz, prečo, prečo?

- Dolu vo Váhu ochladiš sa, tam nájdeš svoje lože,
darmo sa modlíš, darmo voláš, Ježiš ti nepomôže!

K Váhu ho lotri bitkou hnali, sácali dolu z brehu,
pritom sa stále obzerali a stále boli v strehu.

Obzerali sa ako zlodej, keď lúpež veľkú chystá,
chceli ho zhodiť z veľkej výšky živého zo skaliska.

Pri toľkej zlobe bezbožníkov slnce sa za mrak skrylo,
keď hrudné kosti prebili mu, do Váhu zhodili ho.

•

Boh poslal orla, kráľa vtákov, krúžiť nad svätým telom,
aby ho, strážil, zavaroval, tak aby nezotlelo.

Pltníci idú dolu Váhom, od Tatier drevo plavia,
rybár sa pýta, prečo orol tak strmo krídla stavia!

A orol krúžil nad tým miestom od jari do jesene,
prezradil miesto, kde bol skrytý v ostrove vlhkej zeme.

Spočíval ticho na sihoti, na kraji zátočiny,
pod brehom, pod tou príkrrou skalou, v náplavách mäkkej hlíny.

Na piesku v plytkej postieľočke stočenej do úbreže
ležalo telo bez poruchy a bolo celkom svieže.

Okolo tela nevinného aj prudký Váh sa krotil,
na vlnkách tichých obchádzal ho, žblnkotal po sihoti.

Neskrotná rieka krotko dýcha v posvätnej úcte mlčí,
až kúsok nižšie berie silu a s prúdmi zas sa zlúči.

Na kameňoch sa pozabáva, kde pstruhy hniezda majú,
vybehne zrazu z protismeru a ostro mieri na juh.

Nad týmto miestom lietal orol, od jari do jesene,
akoby čosi zhora videl do pieskov zanesené.

Nad týmto miestom lietal orol, akoby ho bol strážil,
kým telo nášho Benedikta pltníci nezbadali.

Povrazy vzali mocní bratia z kláštora nitrianskeho,
na trávu telo položili s posvätnou úctou-nehou.

- Akoby ho bol iba ráno ktosi do Váhu zhodil!
- Akoby sa bol len dnes počal z tej chladnej vážskej vody!

- Zázračne svieže vidím telo! – v úžase nemom stáli,
keď prišiel opát s olejčekmi, do Váhu pokľakali.

Preniesli ho do katedrály, k Svoradu položili,
obaja svätci v múre ležia, obaja ako živí.

Keď oboch bratov v slávnej Nitre za svätých vyhlasujú,
ten istý orol nad Váh vzlieta a mieri ostro na juh.

Keď oboch bratov pustovníkov kládli na svätý oltár,
ten orol krúžiac nad Nitravou krídlami zatrepotal.

Odletel naspäť na Považie do našich lesov lužných,
nad oným miestom s orlícatmi orlica podnes krúži.

Tri najväžnejšie pokušenia v dnešnom svete

„**N**euved' nás do pokušenia...“ Takmer denne odriekame slová z najznámejšej modlitby na svete. Každý z nás zápasí s pokušeniami. Naozaj nás má Pán chrániť od akýchkoľvek pokušení? Veď vieme, že sám Kristus bol pokúšaný na púšti. Najväčší svätci boli pokúšaní. Čo sa skrýva za týmito slovami?

Azda je prilihavejšie nazvať túto invokáciu v Otčenaši prosbou o to, aby sme obstáli v pokušeniach. Je prosbou o vytrvalosť v našich ťažkostiach, problémoch, v pokušeniach vzdaf boj...

Pokúšenia, hoci to môže znieť paradoxne, sú a môžu byť veľkým stimulom pre človeka, pre jeho vernosť, pre vytrvalosť a v konečnom dôsledku i pre našu pokoru. Ak má byť vec dobrá, ak má byť človek dobrý, ak má byť zlato zlatom, musí obstáť aj v extrémnych podmienkach.

Existuje niekoľko pokušení, ktoré sa dotýkajú každého človeka. Prvé, a často ľahko prehliadnuteľné, je pokušenie k moci. K tomuto pokušeniu je vhodné pripomenúť si známy výrok Abrahama Lincolna: „Človek je schopný zniesť v živote veľa skúšok a príkorí. No ak chceš naozaj vyskúšať jeho charakter, daj mu moc.“ Naozaj, až moc ukáže, čo je v nás. Každý máme v rukách určitú dávku moci. Rodič, lekár, učiteľ i upratovačka má svoju moc. Niekedy malú, ale predsa... To, ako zachádzame s mocou, veľa hovorí o našom charaktere. Od pokušenia moci nie je uchránený nikto. Ani človek, ktorý si myslí, že je na duchovnej výške. K moci totiž patria rôzne výhody, majetok, peniaze.

Ďalším, veľmi rozšíreným pokušením, je pokušenie pôžitku. Dnešná doba nás totiž vedie k teórii užívaj si bez obety. A práve obeta je tá, ktorá určuje veľkosť lásky, veľkosť srdca. Kríž nám ukazuje, kam je schopná zájsť láska, kríž nám ukazuje, kde sú hranice ľudských síl, kríž nám ukazuje maximum ľudských síl. Pôžitok nám ukazuje netrepezlivosť, slabosť človeka. Dnešná doba pred nás stavia televíziu, časopisy, reklamu, ktoré hovoria: „Uži si! To je láska!“ Boh nás postaví k päte kríža a povie: „Toto je obraz skutočnej lásky.“ Dnes stojíme aj my pred podobnou realitou.

Vyber si – pôžitok alebo obeta a kríž. Božie veci sú dobré, ak sú dané v správny čas. Kultúrne prostredie nás vedie k tomu, že ak je niečo dobré, mali by sme sa usilovať získať to čím skôr, najlepšie hneď. Človek, ktorý sa oddá pôžitkom, začne pomaly otupievať, strácať duchovnú i duševnú pevnosť, chrbtovú kosť, zásady, všetko. Ľudia, ktorí boli kedysi osobnosťami a oporami mnohých, pod vplyvom oddania sa pôžitkom, pohodliu, hedonizmu, stanú sa troskami. Médiá, kultúra, celý náš život je preniknutý pôžitkami. Len obeta a vernosť hodnotám z nás urobí osobnosti.

A posledným pokušením, ktorým prešiel aj Ježiš, je náklonnosť k sláve a pýche. Náklonnosť veľmi silná, pokušenie, ktoré drieme kdesi v hĺbke každého z nás. Kto by nechcel okúsiť slávu, byť aspoň na chvíľu dôležitý, byť niekým... Pýcha, egocentrizmus, tvrdohlavosť, bezcitnosť, arogancia, pocit dôležitosti a velikášstva sú tými najúbohejšími vlastnosťami, aké si môže človek osvojiť, ktorými sa môže nechať zotročiť, ak zabudne na pokoru a pravdu o sebe samom. Ako často si ľudia namýšľajú, že sú „celebrity“, alebo že sú niečím výnimoční. A tým sa zabetónujú pred spätnými väzbami, dobrými radami, vzťahmi. Nech sláva, alebo dobro, ktoré konáme, nás neurobí arogantnými alebo domýšľavými, aby sme nezabudli, že sme prach a na prach sa obrátime.

„Neuved' nás do pokušenia...“ Náš život je v skutku o pokušeniach. O tých, ktoré ku nám zvonka prichádzajú celkom nebadane, i o tých, ktoré kdesi v hĺbke našej duše driemu a čakajú na vhodnú chvíľu, aby nás prebrali z nášho uchlácholeného svedomia i vedomia.

Pane, práve preto ťa dnes prosíme: „... neuved' nás do pokušenia...“, daj nám milosť a silu obstáť v pokušeniach. Ony nás paradoxne vedú k tebe, ony nám dávajú zakúsiť biedu nášho človečenstva i veľkosť tvojho božstva, no najmä krásu tvojho milosrdenstva.

Čo robiť?

Zijeme v zaujímavej dobe. Mestá, ulice, ale aj naše rodiny, ktoré sú bohužiaľ poznačené ustavičným naháňaním sa a stresom; naše životy, ktoré plynú medzi neustálym „musím“ a „nestíham“, nám dávajú každý deň zakúšať nenávratnosť a vzácnosť času. Náš život žijeme v optike času, ktorý by sme chceli, ale nevieme zastaviť. Čas rozdelený na hodiny, dni, mesiace roky prechádza

dza popri nás. A aj keď nič nerobíme, on zanecháva v nás svoje stopy. Všetko je v ustavičnom toku, v ustavičnej zmene.

Život je tajomstvo, nad ktorým sa oplatí rozmýšľať. Život musí mať v sebe priestor na zastavenie sa a premýšľanie. A možno si práve presvedčený, že nejaké hlboké úvahy k životu nepotrebuješ. Načo všelijaké filozofovania, treba žiť, treba hľadať, treba si užívať, treba sa zabávať.

Vskutku je život pestrý a zaujímavý a ponúka nám často veľmi rozmanité a bohaté menu. Predsa v jadre je náš život o premýšľaní a o rozhodnutiach. O rozhodnutiach medzi životom a smrťou, o rozhodnutiach medzi dobrom a zlom.

Ak prežívam svoj život v hĺbke, ak sa nestáva zo mňa len bezcenná súčiastka veľkého mechanizmu sveta, ak mám čas na ticho, na modlitbu, na premýšľanie, objavujem svoj život ako dar. Ak nemám strach pozrieť sa vlastnému životu do očí, ak sa nebojím postaviť sa zoči-voči svojej slabosti, objavím veľkosť Boha a dosiahnem pravdu vlastného života. A práve z týchto skúseností, zo skúseností vlastnej slabosti, malosti, utrpenia, bolesti sa v našom živote rodí túžba po Bohu. Nemusíme sa hanbiť, že chceme hľadať Boha preto, že sami svoj život nezvládneme.

Aj sv. Terézia z Liseux prežívala stavy vyčerpanosti, vyprahnutosti, opustenosti, vlastnej biedy. Pochybovala o svojej viere. Napriek tomu sa stala za krátku dobu jednou z najobľúbenejších svätíc, aké Boh dal tejto zemi. Jej príťažlivá svätosť totiž spočívala v tom, že bola vo všetkom schopná dešifrovať Božie oslovenie, že svoj život neprežívala, ale žila v neustálej modlitbe, kontemplácii a adorácii.

Carlo Caretto hovorí: „Ak chýba činnosť a modlitba je živá, Cirkev žije, ešte dýcha, ale ak chýba modlitba a existuje iba činnosť, Cirkev zosmutnieva, umiera. Dám ti fyzikálny príklad, ktorý mám pred sebou tu na púšti. Je tu púšť, všetko je piesok a smrť. Sem-tam nejaké to trnie. Ľudia chcú zmeniť púšť na prekvitajúcu oázu. Začnú pracovať. Stavajú cesty, cestičky, kanály, mosty, domy atď. Nič sa nezmení: všetko ostáva púšťou. Chýba totiž základný prvok: voda! A tak ten, kto to pochopil, začne pracovať nie na povrchu, ale začne kopať do hĺbky. Hľadá vodu. Urobí studňu. Plodnosť oázy nezávisí od vybudovaných kanálov, ciest, domov, ale od studne! Ak vyrazí voda, všetko ožije, ak nie, nič neožije.

Ježiš nám hovorí: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť.“ Hľa toto ja vidím v Európe. Vojsko katolíckych bláznov stavia, buduje domy, ústavy, kolégiá, združenia, strany, a takmer nikto sa nestará o kopanie studní. Záver? Smútok, znechutenie, vnútorné prázdno a niekedy zúfalstvo. Chceme budovať pre Boha bez Boha... Toto nám chýba v našom starom kresťanstve,

ktoré, keď sa chce modliť, začne sa utiekať k formulám. Som presvedčený, že keby zaangažovaní kresťania, kongregácie, kňazi, sila celej Cirkvi, vložili do modlitby polovicu svojich síl, dosiahli by väčšie výsledky.“

A aký je život bez skutočnej modlitby? Aké sú vzťahy bez hlbokej modlitby? Aký je apoštolát bez preniknutia modlitbou? Naše slová sú ako zvuk bronzu – urobí hlučnosť, ale nič neponúknu, ani posolstvo, ani život, ani oheň. Kto nezobral Boha vážne, nebude nič brať vážne, v hĺbke zostane povrchný. Nikto nebude pre neho dôležitý. Iba on bude dôležitý pre seba samého. Nie je to obraz nás samých? Akú hodnotu majú naše slová? Akú hodnotu mám ja v očiach druhých? Nepodobáme sa práve kanálom, v ktorých už neprúdi voda? Kto sme? Čo chceme? Kam ideme? Čo robíme? Ako žijeme? Čo ponúkame?... Dnešný svet a dnešná doba potrebujú ľudí, ktorí sa nebudú pohybovať na povrchu, ale v hĺbke. Ktorí sa jednoducho budú chcieť stať svätými. A ostatní nech si o tom myslia čo chcú. Ako hovorí sv. Pavol: „Stali sme sa divadlom pre svet, anjelov i ľudí. My sme blázni pre Krista.“ (1 Kor 4, 9 – 10)

Autor: Don Pavol DRŠKA, SDB. (1978). Saleziánsky kňaz. V súčasnosti pôsobí ako kaplán a vedúci mládežníckeho strediska vo Farnosti sv. Jakuba v Dubnici nad Váhom.

SK Prvý článok vznikol na začiatku pôstneho obdobia ako výsledok úvah autora o pokušeniach v jeho vlastnom živote. Tri pokušenia: túžba po pôžitku, po moci a pýcha sú prítomné v živote každého človeka – otca, kňaza, študenta, roľníka, umelca, spisovateľa. V živote Krista boli prítomnými od prvého momentu verejného účinkovania. On im odolal. V akom pomere k pokušeniam je môj život? Dnešná doba je často poznačená stresom a naháňaním sa, neraz aj za zbytočnými a neraz nie dôležitými vecami. Druhá esej chce byť ponukou na zastavenie sa a premýšľanie nad vyváženosťou svojho života. Nakoľko viem dávať priestor vo svojom živote takým hodnotám, ako sú ticho, modlitba, reflexia. Článok nechce dávať riešenie, ale vzbudí otázky.

EN The first article was written at the beginning of the Lent. The article is a result of the author's ideas on temptation; it deals with his own experience of being tempted. There are three possible temptations, seductions: the desire for pleasure, for power and pride that are present in everybody's life, in father's life, in the priest's, student's, farmer's, artist's, writer's lives. In Christ's life they were present from the first moment of his public life. He resisted all his temptation. How am I tempted? What ratio exists between my life and the fact of being tempted? Our lives and the time we live in is often marked by stress, people hurry to be successful in getting things, that are sometimes not needed and seem to be unimportant. The other essay offers readers moments of calming themselves down and stopping their activities and moments of thinking of a balance of their lives. The author is able to devote time to values like silence, praying, reflexion. The article does not offer real solution, its main task is to trigger asking questions.

Statické v dynamickom: *Skalka v UPC = Skalka v duši študenta.*

Juraj • Sedláček

V tomto školskom roku sa udiala pomerne historická vec. Do rodiny deviatich univerzitných pastoračných centier (UPC, voľnočasové duchovné oázy pre duchovný, ľudský a osobnostný rast študentov, ktoré sú im k dispozícii počas vysokoškolského štúdia) pribudlo posledné, desiate, UPC Trenčín. Ako jeho zakladateľ som bol som postavený pred vážne, no krásne kroky. Už viem, čo je zodpovedné chvenie dať dieťaťu meno... Každé UPC má patrónov, piliere, vzory... Na tých trenčianskych sme sa takmer okamžite (mailová odpoveď prišla do 60 minút) zhodli s diecéznym biskupom, ktorý môj návrh „patriť pod krídla“ našich „trenčianskych“ svätých, s nadšením privítal.

Kaplnka Univerzitného pastoračného centra sv. Andreja Svorada a Benedikta v B budove Trenčianskej univerzity A. Dubčeka na Študentskej ulici v Trenčíne je ekumenickou „zónou ticha“. Je vytvorená z obyčajnej malej kancelárie. Z profánneho priestoru vznikol priestor sakrálny aj vďaka ikone pustovníkov od výtvarníčky Aleny Teicherovej a tapisérii *Bdenie pustovníka* od textilnej výtvarníčky Jany Zaujecovej (vytvorila ju na Ora et Ars I.), ktorá zároveň celý priestor výtvarne riešila. Jedným z jej usmernení bola dekoračná inštrukcia: v októbri 2009, 48 hodín pred otvorením sme so študentmi putovali na Skalku s cieľom priniesť jedinečne zaoblené kamene z brehu rieky Váh medzi Starou a Novou Skalkou, z miest, kde podľa legendy v 11. storočí krúžil orol, a odkiaľ vytiahli neporušené telo sv. Benedikta. Pre kamene sme vyrážali 6.15 h ráno. Našli sa ľudia, ktorí si to nenechali ujsť, aby v kaplnke bol aj ten „ich“ kameň. Nachádzajú sa v oltárnom priestore UPC. Tým začala aj moja misia *Ad gentes*: dostať tieto miesta aj do duše a srdca zverených študentov.

Pamätám si na konferenčný príspevok jedného svojho spolubrata, ktorý popisoval návštevu v rómskej rodine pár ulíc od miesta, kde ako kaplán býva. Tam, kde Cirkev prekonáva veľké vzdialenosti, aby zanesla Boha všetkým národom, jemu stačilo pár stoviek metrov, aby sa ocitol v úplne inom a neznámom svete. Z jeho návštevy sa tešili, lebo si našiel cestu k nim. Nebola to len cesta fyzická, hoci „kňazská noha“ tam dovtedy ešte asi naozaj nebola. Cítim sa podobne, keď kráčam po chodbách našej univerzity: od ľudí som vzdialený možno meter-dva, ale vzdialenosť do

UPC – interiér

UPC – putovanie za kameňmi na Skalku

srdca mnohých mladých je veľmi veľká... Satelitná mapa mi prezradila, že posvätné miesto Malej Skalky je od nášho UPC vzdušnou čiarou vzdialené cca 2 800 metrov. Už druhý rok vo mne rezonuje otázka, ako tieto svety zbližujú...

V apríli 2009 sme na Skalke pomáhali s jarným čistením kalvárie. Študentov fascinoval celý areál, výhľady na mesto, rieku Váh, horný hrebeň, vyčistením ktorého mohli práve oni spojiť chodník medzi Novou a Starou Skalkou... V máji tu niektorí strávili oddychový víkend. V októbri boli po kamene. Na tohtoročnú pondelkovú večernú mládežku, ktorá už pravidelne vo Veľkom týždni (posledný týždeň pred Veľkou nocou) býva v jaskyni Starej Skalky, prišlo tento rok vyše 60 mladých. Stretli sme sa na Železničnom moste a pešo putovali po hrádzi v smere proti prúdu Váhu. Kľúč *Ad gentes* som použil aj na stredoškolákov, ktorí v Zamarovciach hrali futbal – evidentne ich zaujímalo, kam takto večer ide po hrádzi taká veľká skupina. Aj napriek ich vulgárnym výrazom som zišiel z hrádze a prehodil s nimi pár slov. Traja z nich v ten večer prišli za nami do jaskyne...

Už dlho premýšľam, čo tieto svety zbližuje... Mladý človek potrebuje oporu, stabilný pilier. V posvätnom mieste Skalky, preniknutej mystickým stredovekom, ktoré pretrvalo dodnes, ju nájde. Mladý človek potrebuje podnet tu a teraz. V útrobach jaskyne ho pocíti: ocitne sa niekde, kde ho to celé niekoľkonásobne prevyšuje a presahuje. Byť pre mladého človeka oporou, znamená pevnú a stabilnú kombináciu hodnôt, ktorá nikdy neprekročí isté hranice, ba fascinujúcim sa stane vďaka veciam, ktoré daný subjekt počas života nikdy neokúsi. Osoby pustovníkov takúto oporu stelesnili. Mladý človek potrebuje ideál a autentický, pravdivý vzor. Alternatívny život pustovníkov ich vynímal už z vtedajšieho rebríčka hodnôt, pričom dodnes nestratil na svojej príťažlivosti... Mladý človek žije v dobe symbolov a gest, pričom explicitné veličiny sú pre neho ťažko stráviteľné. Celé toto miesto je stopou, symbolom a dôležitým odrazom posvätna, čo sa v ňom ozýva ešte hlasnejšie a strhujúcejšie, ako posvätno samé. Mladý človek potrebuje výzvy a necháva sa oslovovať tým, čo sa deje. Príchod, ba ocitnutie sa na tomto mieste, je vážnym podnetom vyjdenia k sebe samému. A tu má ako mladý veľkú výhodu, pretože nepodlieha stereotypom... Pre 20 – 24-ročného študenta je návšteva týchto miest spolu so zážitkom spoločenstva viac, než len informáciou... Takýto impulz totiž prichádza v čase, kedy sa formuje jeho osobnosť, svetonázor, hodnoty...

Namiesto záveru vám ponúkam pár impulzov. Poprosil som o ne tých, o ktorých píšem, svojich študentov. Všetci majú spoločné to, že Skalku spoznali len nedávno – tento, možno minulý rok. Ich myšlienky

sú pre mňa uistením, že ideme správne. Že Skalka je skvostom. Bránou. Dotykom. Výzvou. Že je naším trenčianskym spritus loci. Spiritus Christi.

Toto pútnické miesto je charakterizované akousi charizmou, ktorá sa len veľmi ťažko dá opísať. Je to miesto, ktoré, keď som navštívil, pochopil som, aké malé skutky robím vo svojom všednom živote. Skalné prostredie, úzke chodby, tma, ticho mi ako keby hovorili: „Skoľ sa, pretože si malý“. Posolstvo trenčianskej Skalky je nielen v jej tajupľnej vonkajšej čрте, ale aj v tom, akým smerom by sa mal uberať náš život. Návštevu tohto miesta som pochopil, že nie je dôležité, koľkokrát sa budem modliť, ale ako sa budem modliť. Koľkokrát sa zúčastním na slúžení svätých omší, ale s akou vôľou tam pôjdem. Nie je dôležité, koľko sa ako študent naučím, ale koľko si zapamätám. Nie je dôležité, či budem pracovať, ale na čom budem pracovať a ako budem na tom pracovať.

Lukáš, 2. roč., Fakulta mechatroniky

Pokojné miesto, na ktoré keď prídem, cítim ničím nerušiaci pokoj. Zrazu mám pocit naplnenia a som tam šťastná.

Janka, 4. roč., Fakulta mechatroniky

Najviac ma „dostalo“, že toto miesto sa zachovalo takmer 1 000 rokov... že viera tam bola už vtedy a pretrvala dodnes... aj keď tam počas 2. svetovej vojny boli Nemci, Skalka to prežila a stojí... silný odkaz viery do dnešných čias. Viera na Skalke bola zasiata do veľmi úrodnej pôdy. Vždy, keď pôjdem okolo, budem nad ňou rozmyšľať. Aký život sa tam viedol a čo všetko mnisi robili pre okolité obce.

Jožef, 5. roč., Fakulta špeciálnej techniky

Autor: ThDr. Juraj Sedláček, PhD., Dis. (1976). Vysokoškolský kaplán v Trenčíne a správca UPC Trenčín. Je desiaty rok kňazom. Venuje sa výchove, spiritualite, praktickej teológii a pastoračnej medicíne. V teologickej optike skúmal problematiku Krízy otcovstva na Slovensku a propedeutiku vzťahu otec a syn.

SK Článok je zostavený z úvah, ktoré vznikali v súvislosti s prípravou, otvorením a prevádzkou Univerzitného pastoračného centra sv. Andreja Svorada a Benedikta v Trenčíne, z výpovedí študentov (vysokoškolákov z celého Slovenska, študujúcich v Trenčíne, s cieľom zostaviť reprezentačnú vzorku z viacerých regiónov), ktorí navštívili „svojich“ patrónov. Autor nechcel seba, ani čitateľa ukrátiť o genius loci, a tak okolo 1.30 h nadránom, v noci, kedy vznikali tieto impulzy, navštívil miesta Malej Skalky.

EN The article is compiled of reflections originating in connection with the preparation, opening and operation of the University Pastoral Centre of St. Andrew Svorad and Benedict in Trenčín, from the statements of students - university students from the entire Slovakia, studying in Trenčín; with the aim of compiling a representative sample of several regions - who visited their patrons. The author didn't want to rob himself and the reader of a genius loci, and therefore, at about 1:30 am, when all these impulses were arising, he visited Mala Skalka.

Boh musí existovať

Elena • Štefancová

Ponad neďaleké pole sa vznášal čierny tieň. V nemom úžase som sledovala plachtenie vtáka ponad už zlaté polia obilia. „TÚT!“ Pohľad na jastraba mi prekryl kamión valiaci sa cestou popred mňa.

„Pohni sa! Vieš, že toto nie je nedeľná prechádzka,“ skríkol po mne brat, akoby ho v cieľi čakal čaj o piatej a nie ťažká drina.

Rozčarovaná zo straty toho krásneho pohľadu som sa pohla a kráčala ďalej rozpálenou asfaltkou. Naše plány sa skutočne mohli zrealizovať len na jednom mieste a my sme sa rozhodli vzdialenosť prejsť po vlastných. Už som bola unavená, a to ma na danom mieste, v Skalke na Váhom, čakalo niečo oveľa namáhavejšie, ešte namáhavejšie ako chôdza s desaťkilovým batohom na chrbte, pričom vás ešte aj provokujú usmiate tváre v okoloidúcich autobusoch.

„Bol to tvoj nápad, nemôžeš cúvnuť,“ opakovala som si stále v duchu, aby som sa neotočila na cestu späť a zastavila až pri prvej autobusovej zastávke. Myšlienky na útek som zatlačila do úzadia, len túžbu zhodiť zo seba tú ťažkú železnú refaz, ktorú som mala okolo seba omotanú, sa mi nepodarilo odohnať. Prstami som ju pevne stisla a využívala aspoň jej chladiaci účinok.

Jún bol v plnom prúde a okrem globálneho otepľovania (pretože teploty stúpali do výšok, pri ktorých som sa bála, aby nám nepraskol teplomer) ma ako každého iného študenta strednej školy stresovalo aj koncoročné uzatváranie známok. Náš dejepisár je, našťastie, veľmi zhovievavý a navrhol mi zlepšenie výslednej známky, ak predvediem zaujímavý projekt. Môj nápad, ktorý som zo začiatku nebrala vážne, naplnil môjho brata – skauta nadšením. Aký? Spraviť prácu o živote svätého Svorada a svätého Benedikta ich očami. Prežiť to, čo znášali niekoľko rokov, v priebehu dvoch dní.

„Nezabudni, od zajtra nie som Peter. Som Benedikt,“ prízvukoval mi Benedikt, aj keď celkom zbytočne, keďže od zajtra, od soboty máme držať mlčanlivosť až do odchodu domov. „Benedikt“ bol myšlienkou tohto „výletu“ nadšenejší ako ja. Rozmýšľala som aj nad tým, že by mi to mohol napísať, ale podvádzanie nie je môj štýl. Popri tom, ako hovoril, vybral jeden orech z batoha, položil ho na jeden z kameňov tvoriacich okružle ohnisko a bosou pätou (víkend bez topánok je tiež jednou z podmienok, keďže v stredoveku mali sotva značkové tenisky) ho rozmiaždil

v orechovo-blatovú kašu. Všimla som si, ako prehltol nadávku a opatrne pozbieral aspoň ako-tak nezašpi-nené úlomky dnešnej večere.

„Peťo, nejedz ten zo zeme, zober si ďalší,“ núkala som ho.

„Nie,“ rozhodne odvetil, „vieš, že vyžili počas pôstu len s jedným orechom denne. Ja to vydržím tiež, aspoň tieto tri dni.“ Keď dopovedal, so zaželaním dobrej noci vkĺzol do stanu, ktorý sme postavili po nájdení tohto miesta, skrytého pred pohľadmi ľudí.

Piatok večer. Ešte štyridsaťosem hodín.

Ráno nás prebudilo pípanie náramkových hodín. Budík bol nastavený na piatu ráno. Bol to posledný záblesk civilizácie v ten deň. Neochotne som vstávala s východom Slnka, kontrolovaná Benediktovým prísnyim pohľadom. Čakala nás hŕba práce.

Po niekoľkých dúškoch vody z neďalekej studničky som absolvovala rýchlokurz rezbárstva za pomoci vreckového nožika. Môj brat, ako skaut, sa v týchto veciach vyznal. Bez neho by som sa na odtrhnutie od mobilného telefónu a víkend v lese nenechala nahovoriť. Plánovaná úloha nebola až taká náročná na zručnosť. Obaja svätci, podľa ktorých sme všetko zinscenovali, pracovali často, ťažko a okrem toho boli obklopení špicatými hrotmi, aby – keby náhodou zas-pali či omdleli, boli hneď zobudení. Našou prvou úlohou malo byť tieto hroty vyrobiť.

Stále bez slova sme sa vybrali lesom. Dorozumievali sme sa len primitívnymi posunkami, keď jeden z nás našiel vhodný strom. Najlepšie boli liesky, aspoň tak som pochopila bratove gesto, zdvihnutý palec. Každý konár sme najprv prehli, očakávajúc hlasný praskot. Nerobila som to rada. Každý zvuk, značiaci zlome-nie dreva, mi pripomínal praskanie kostí a nárek zraneného. Keď sme po nejakom čase mali dostatok materiálu, uvoľnila som sa. Zobrala som do náruče zhruba polovicu tenkých halúzok a odniesla ich na dopredu určené miesto, neďaleko stanu.

Sadli sme si na ešte minuloročnú vrstvu opadaného lístia a pustili sa do orezávania. Mňa znechutil už len pohľad na množstvo dreva. Nechcelo sa mi. Som príliš rozmaznaná posielaním pošty cez internet a donáškovými službami pizzerie na manuálnu prácu. Neochotne som sa pustila do prvého. Potom do druhého. Tretieho. Štvrtého...

Postupne som prestala rozmýšľať nad rýchlymi pohybmi prstov a prácu som vykonávala automaticky. Nie preto, že by ma nezaujalo. Skôr naopak. Zaplavil ma pocit pokoja a neznámej radosti, dovtedy nepocítenej. Myšlienkami som nebola v lese, pri práci, myšlienkami som nebola pri mojich problémoch so známkami, myšlienkami som nebola ani pri švédskych stoloch, aj keď ma moril hlad. Vznášala som sa v ničote, naplnenej len očakávaním výsledku. Chcela som viac a viac spraviť, vytvoriť viac a viac vecí. Vždy, keď som dokončila hrot, cítila som sa ako v extáze. Keď sa nám konáre na opracovanie minuli, moja ná-

lada značne poklesla a nadšenie v očiach zhaslo. Prvýkrát som pochopila, že práca dokáže byť v niečom skutočne dôležitá.

Obaja sme vytiahli spacie vaky von zo stanu na čistinku a on ich uväznil medzi ostré špice kolov. Ja som medzitým opatrne rozbila škrupinu vlašského orecha a zjedla môj dnešný prídel schovaný vnútri. Potom som sa pridala k Petrovi.

Bolo ešte len poludnie, teda sme sa mohli pustiť do úlohy číslo dva. Nemala žiadny praktický význam, šlo len o zakúsenie skutočnej námahy. Našli sme asi dvojkilové balvany, dosť ťažké, ale zároveň nie natoľko, aby sme ich nedokázali odniesť. Zobrali sme ich, každý po jednom, na ruky vybrali sa smerom od cestej premávky, hlbšie do lesa. Myslím, že prvých pár kilometrov bolo najhorších. Hneď po míli mi ruky oťaželi a akýkoľvek elán zo mňa zmizol.

„Vydrž!“ povedal mi brat svojimi očami.

Privrela som oči a snažila sa nesústrediť na prítomnosť. Keby aspoň nemáme ten hlúpy sľub o mlčaní! Ľahšie by sa kráčalo za veselého rozhovoru či spevu. Miesto toho sme počuli len naše ťažké vzdychy a štrnganie ocelových článkov refazí. Minúty ešte nikdy nešli tak pomaly. Dokonca ešte pomalšie ako pri všeobecne „oblúbenom“ dvanásťminútovom behu na telesnej. Ani veverička poskakujúca neďaleko ma nevedela rozveseliť, ani šum lístia v korunách stromov rozptýliť. Moja osoba sa sústredila len na odčítavanie sekúnd do konca tejto tortúry. Ani som si celkom nevedomila, ako som sa začala modliť, nech je to za nami. Táto duchovná časť nebola v pláne. Proste to na mňa prišlo. Aspoň v myšlienkach som sa mohla s niekým porozprávať.

Ešte nikdy som neprešla takú dlhú trasu, ani som nešla taký dlhý čas bez prestávky a k tomu aj s kameňom v rukách. Keď sme kamene skutočne odložili a vybrali sa rovnakou trasou späť odľahčení, ulavilo sa mi nielen na tele, ale aj na duši. Možno taký je zmysel askézy a práce. Nielen dostať sa bližšie k Bohu utrpením, ale dostať sa k nemu bližšie precitovaním maličkostí, ktoré vytvoril a zastávajú nepovšimnuté. Inokedy by som si nevšímala, aké je to krásne kráčať po mäkkej lesnej pôde. Výroky o kráse spevu vtákov by pre mňa zostali len naivitou zasnených spisovateľov. Zrazu som si uvedomila, že tie maličkosti nie tak často ospevované tam skutočne sú a ospevovanie si zaslúžia.

Na táborisko sme prišli až večer, ale po svetle, našťastie. V tme by sme sotva našli neoznačenú cestu. Ľahli sme si do našich „hniezd“, pričom sme museli prekročiť barikádu z drevených hrotov. Neboli pre dekoráciu. Svätý Svorad spával v polohe, s ktorej stačil nepatrný pohyb a telom sa mu prehnala vlna bolesti. I naša druhá noc bola podobná. Keď som sa pohla v spánku, bolestivo som vrazila do jedného z kolov rozložených okolo. Aj tie krátke úseky, ktoré som mohla prespať pokojným spánkom, som sa budila na krátke tiché výkriky môjho brata. Ani jeden

z nás nepatrí medzi pokojných spáčov, často sa prehadzujeme v posteliach. Bolo mi jasné, že ráno si po tele nájdem niekoľko odrenín a nejakú tú modrinu. Nedeľné ráno mi už skoré vstávanie nerobilo problémy. S radosťou som sa vzdialila táborisku. Po tele mi prešli zimomriavky pri pohľade na miesto môjho nocľahu. Nikdy viac!

Spolu sme sa pustili do spratávania našich vecí, aby les zostal nedotknutý i po našom odchode. Sprevádzalo nás pri tom škvŕkanie v našich bruchách, ktoré už dlhý čas neokúsili riadne jedlo. Na nejaký čas sme hlad zahnali vodou a orechmi.

Pred nami bola posledná úloha: cesta domov. Posledná cesta, na ktorej nás budú sprevádzať cingajúce refaze. Svorad ich nosil celý život, až sa mu vrástli do kostí. Na to nemám. Možno by som dokázala celý život nosiť striebornú retiazku okolo krku, niečo väčšie je nad moje sily. S podobnými myšlienkami som sa vydala na cestu späť do civilizácie medzi ľuďmi.

Dopísala som náš príchod domov na klávesnici počítača a chvíľu som bez slova hľadela na obrazovku. Potom sa moje prsty opäť rozbehli po tlačidlách a v dokumente sa objavilo niekoľko nových viet. „Nikdy som nezažila nič horšie na tele a nič obohacujúcejšie na duchu. Človek potrebuje pri tomto živote veľa energie, viac, ako mu môže poskytovať jeden orech denne a radosť z vyrezávania. Viera. To je moje jediné odôvodnenie. Ak to tí dvaja zvládli, Boh musí existovať.“

Autorka: Elena ŠTEFANCOVÁ, (1993). Študentka Gymnázia v Dubnici nad Váhom. Žije v Bohuniciach, okres Ilava.

LITERÁRNA SÚŤAŽ - kategória I., mládež 15 - 20 rokov.

SK Pod označením LITERÁRNA SÚŤAŽ uverejňujeme ocenené práce v kategórii próza a poézia za rok 2009 v Literárnej súťaži: Studňa sa tajne s dažďom zhovára – XVII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže Jozefa Braneckého pre stredoškôlkov a dospelých. Tematická oblasť: Skalka pri Trenčíne – pútnické miesto zasvätené pustovníkom sv. Beňadikovi a Andrejovi Svoradovi a stále aktuálnemu odkazu „Ora et labora – modli sa a pracuj“. Súťaž organizuje MO Matice slovenskej v Trenčíne v spolupráci s Verejnou knižnicou Michala Rešetku v Trenčíne.

EN Prose and poetry awards for 2009 are awarded in the Literary contest called “A Water Well is Secretly Talking to Rain” – XVII year of a Slovak literary contest that bears the name of Jozef Branecký, priest and writer who lived in Trenčín. Teenagers and adults can enter this contest and there are following topics selected for the contest: Skalka near Trenčín – a place of pilgrimage is consecrated to hermits St. Benadik and Andrey Svorad who lived according to a slogan “Ora et labora”. Pray and Work. The contest is held by MO Matice Slovenskej, by a Trenčín local branch of Slovak cultural and scientific institution and Michal Rešetka Public Library in Trenčín.

LITERÁRNA
S Ú Ť A Ž

Martin • Lančarič

SMUTNÉ RÁNA

Aké sú kruté tie smutné rána,
keď vstanete mlčky z postele
a váš byt je náhle prázdny

... a posteľ, ešte rozostlaná,
vám zanechá teplo na tele
a potom sa myseľ zblázni

Chodíte po byte s odkazom na papieri
a pokúšate sa premýšľať,
kto z vás dvoch spravil chybu

Vo vašom srdci sú smútkom rozleptané diery
a začínate sa náhle báť
pocitov, čo sa vo vás hýbu

Odišla preč a lístok v dlani
nedáva tušiť príčinu
Neviete vlastne zistiť ani
komu to dáte za vinu

Svedomie vo vás je plné kriku

Vy viníte seba a tak z jej pliec
dávate dole bremeno viny

Iste: Chce to len silu zvyku
Je vlastne láska vaša vec?
Neverte nikomu – všetci sme iní!

Odišla preč a vo vás dávno
bolo to zvláštne tušenie
Nechala vám len smutné ráno
to je to hlúpe znamenie

Aké sú kruté tie smutné rána...

(leto 2009)

Autor: Martin LANČARIČ, (1977). Pracuje ako sprievodca na Trenčianskom hrade. Žije v Trenčíne.
LITERÁRNA SÚŤAŽ – kategória II., dospelí nad 20 rokov.

Vízia láskavej civilizácie

podľa **Všeobecnej platformy osobnej teórie tvorby a hodnotenia diela**
EnergArtS

Jozef • Vydrnák

1. Svet odráža transcendentného Tvorcu tohto sveta.
2. Obrazom Tvorcu vo svete je slobodný človek.
3. Človek vníma svet.
4. Pri vnímaní vchádza človek do vzájomného vzťahu s vnímaným svetom.
5. Duch a hmota sú komplementárnymi podstatami vzájomného vzťahu.
6. Podstaty v komplementarite umožňujú človeku pretvárať svet.
7. Človek pretváraním sveta vytvára dielo.
8. Dielo odráža i ľudského tvorcu – autora.
9. Hmotno-duchovná podstata autora pretvára hmotno-duchovnú podstatu diela.
10. Duchovno-hmotná podstata autora pretvára duchovno-hmotnú podstatu diela.
11. Dielo i autor majú svoju vnútornú energiu a entropiu.
12. Vnútorná energia diela je mierou uspo-

riadanosti pretvorenia hmotnej podstaty diela podľa predstavy autora (s usporiadanosťou vzrastá a naopak).

13. Entropia diela je mierou neusporiadanosti duchovnej podstaty diela voči predstavám autora (s neusporiadanosťou stúpa a naopak).

14. Originalita diela (autorský rukopis v diele) je mierou podielu fantázie v autorovej predstave (s originalitou stúpa a naopak).

15. Predstava autora pochádza z duchovnej podstaty autora.

16. Vnútorná energia autora je mierou usporiadanosti hmotnej podstaty autora pretvárať, podľa autorovej predstavy, hmotnú podstatu diela.

17. Usporiadanie svojej hmotnej podstaty riadi autor svojou duchovnou podstatou.

18. Entropia autora je mierou neusporiadanosti duchovnej podstaty autora voči predstavám Tvorcu (s neusporiadanosťou rastie a naopak).

19. Predstavy Tvorcu získava autor primárne a sekundárne.

20. Autor získava predstavy Tvorcu primárne pri svojom vzniku vo svojej duchovnej postate pochádzajúcej od Tvorcu.

Rovnica EAS: Vzďaľovanie sa od harmónie svojej individuality

Rovnica EAS: Približovanie sa k harmónii svojej individuality

21. Sekundárne získava autor predstavy Tvorcu vnímaním sveta, do ktorého po narodení prišiel.

22. Svet obsahuje predstavy Tvorcu.

23. Vnímanie sveta, usporadúvanie svojej duchovno-hmotnej podstaty a vytváranie diela, riadi autor na základe slobodnej vôle svojej duchovnej podstaty.

24. Autor sa v diele môže stotožniť len s tým, čo mu dovolí jeho duchovno-hmotná podstata. (Rozšírené – pre človeka – ne-autora vnímajúceho dielo platí to isté.)

25. Obrazom autora v pretváranom svete je jeho dielo.

26. Autor zvyšovaním svojej vnútornej energie a znižovaním entropie sa približuje k harmónii svojej individuality a naopak.

Grafický zápis, ak “E” je vnútorná energia, “S” je entropia a “A” je autor, potom:

- približovanie sa k harmónii svojej individuality: ↑EAS↓

- vzďaľovanie sa od harmónie svojej individuality: ↓EAS↑

Pozn.: Grafický zápis je možné použiť i pre dielo. “A” potom bude predstavovať dielo.

27. Individualita v harmónii plodí človeka vrcholných schopností.

28. Človek vrcholných schopností vytvára vrcholné diela.

29. Vrcholné dielo je vrcholnou oslavou krásy.

30. Krása plodí v človeku dobro.

31. Človek premieňa dobro na lásku.

32. Láskavý človek pretvára svet cez svoje dielo na láskavú civilizáciu.

33. Láskavá civilizácia je pretvorený svet géniov ľudskej lásky, dotýkajúcich sa kozmického kódu Najväčšieho Autora.

Autor: JOZEF VYDRNÁK, (1961). Pôsobí ako výtvarník v slobodnom povolani v Dubnici nad Váhom. Absolvoval štúdiá na SVŠT v Bratislave (1980 – 1985) a na VŠVU v Bratislave (1998 – 2000) – oddelenie grafického dizajnu (prof. Ľ. Longauer). Príležitostne sa venuje i esejistickej tvorbe a výtvarnej teórii.

SK Osobný teoretický projekt EnergArtS (1995 – 2003, 2006) vznikol na základe súkromného hľadania odpovedí na otázky: či je možné zrovnávať súčasné výtvarné diela vytvorené častokrát i pomocou médií (produktov) vedecko-technického pokroku s dielami vytvorenými napr. pred 500 rokmi? Ak áno – na základe akých kritérií? Súkromné hľadanie kategórií hodnotenia diela ovplyvnila kniha francúzskeho filozofa Jeana Guittona: Boh a veda (Lúč, Bratislava, 1992). Knižné dielo spájalo kategórie dovtedy priam nespojitelné: filozofiu a vedu – ducha a hmotu. V jej závere filozof J. G. načrtol filozofickú koncepciu – metarealizmus. Koncepcia i obsah knihy prispeli k úvahám smerujúcim k hodnoteniu diela (A) cez dve kategórie: energiu (E) postihujúcu jeho hmotnú podstatu a entropiu (S) postihujúcu jeho duchovnú podstatu. Vízia prostredníctvom grafických rovníc EAS, ktoré autor príspevku považuje za praktické vyústenie osobnej teórie, umožnila nájsť spoločný základ pre zhodnotenie autora či jeho diela, v zmysle ideí uvedených vo Všeobecnej platforme. (Úplné znenie osobnej teórie tvorby a hodnotenia diela EnergArtS – pozri www.vydrnak.com/tvorba/filozofia)

EN His individual theoretical project EnergArtS (1995-2003, 2006) was finalized due to his attempts to look individually for answers to the questions like: Can current modern art and its products that are often created by modern technologies, be compared to the art that was created 500 years ago? If yes, so what criteria can be applied? The process of looking for the criteria individually was influenced by the book “God and Science” (Lúč, Bratislava, 1992) by the French philosopher Jean Guittton. The book has joint two categories that had never been connected before: philosophy and science, spirit and material. In the conclusions of the book the philosopher J. G. draws a philosophical conception - (so called) metarealism. The conception and contents of the book contribute to the way how a piece of art (A) can be assessed, evaluated. The evaluation is possible to be done via two categories: energy (E), forming its material substance and entropy (S) expressing its spiritual base. A vision via graphic equations EAS that are considered to be a real conclusion of a personal theory enables to find a mutual base for evaluating the author or his/her work in line with the ideas given in the General Platform. (a complete wording of personal theory of creating and evaluating the work EnergArtS is available on www.vydrnak.com/tvorba/filozofia).

Don Štefan Sandtner

Saleziánsky kňaz, básnik, prekladateľ, redaktor. Narodený 30. 4. 1916 v Pezinku. Zomrel 14. 8. 2006 v Bratislave. Ako 13-ročný odišiel študovať k Saleziánom do Šaštína. Maturoval roku 1938 v Kláštore pod Znievom. V štúdiách pokračoval v Ostrave. 1939 – 1943 študoval teológiu na pápežskej Gregoriánskej univerzite v Ríme, kde ho 20. marca 1943 vysvätili za kňaza v bazilike Sacro Cuore. 1945 – 1947 študoval filozofiu a slovenčinu na Filozofickej fakulte, Bratislava. V prúde slovenskej duchovnej tvorby sa radí do skupiny slovenskej katolíckej moderny, ktorá sa sformovala v 30-tych rokoch minulého storočia. Viaceré jeho básne vznikali počas dlhoročného žaltárovania. Po prepustení z väzenia ich vydal najprv ako samizdaty, neskôr po roku 1989 mu vyšli aj v knižnej úprave. Okrem literárnej tvorby sa venoval aj prekladom z inojazyčnej literatúry, najmä taliančiny, mnoho jeho prác vyšlo v Ríme. Po roku 1989 vydal dvanásť knižných diel vlastnej, prevažne básnickej tvorby, a viac ako 50 prekladov diel francúzskych, nemeckých, českých, ale najmä talianskych autorov. Redigoval viaceré študentské a saleziánske časopisy – Nezábudky...). Za zbierku básní Stromy získal literárnu cenu udelenú v roku 1996 bankou VÚB. *Báseň Modlitba o duše publikovaná v Literárnej prílohe na stranách 10, 11 je z pozostalosti dona Štefana Sandtnera a uverejňujeme ju s láskavým súhlasom súčasného provinciála slovenských saleziánov dona Karola Maníka.*

Ľubomíra Miháliková, rod. Bibzová

Poetka a stredoškolská učiteľka. Narodila sa 5. 2. 1954 v Modre. Študovala v r. 1972-77 slovenský jazyk a estetickú výchovu na Filozofickej fakulte Univerzity

Komenského v Bratislave, v r. 1978-83 estetiku v rámci vedeckej aspirantúry na Moskovskej štátnej univerzite. Je členka Klubu nezávislých spisovateľov Slovenska, zakladajúca členka Spoločnosti priateľov poézie, organizátorka literárnych umeleckých podujatí celoslovenskej pôsobnosti. Erotikoník (1998), Archetypy lásky (2000), spoluautorka v zbierkach Láskomriavka (2001), Slovom slovo (2002), Zlutowanievanie (2003), Biela (2004), Cesta (2005), Voda (2006), Svetlo (2007), Dar (2008), Otvorené cesty (2008). Žije a tvorí v Modre. *Básne publikované v Literárnej prílohe na stranách 19 a 26 poskytla autorka z pripravovanej zbierky Osamilosť.*

Daniel Hevier

Spisovateľ, výtvarník, hudobník, divadelník, prekladateľ. Narodený 6. 12. 1955 v Bratislave. Po maturite v roku 1974 vyštudoval estetickú výchovu a slovenčinu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Jeho prvé literárne diela začali vychádzať už v 70. rokoch 20. storočia. Hevier je takmer univerzálnou tvorivou osobnosťou. Stal sa autorom poézie, prózy, esejí, básní pre deti, rozprávok, prekladov, autorských antológií pre dospelých i pre deti, textov piesní, divadelných a rozhlasových hier, libriet muzikálov, filmových a televíznych scenárov, scenárov pre multimediálne projekty a spolupracuje s rozhlasom aj televíziou. Okrem toho sa venuje výtvarnému umeniu, interpretácii vlastných piesní a autorskému divadlu. Daniel Hevier je aj priekopníkom tvorivého písania na Slovensku, vedie početné workshopy a e-learningové tvorivé písanie online. Okrem vlastnej tvorby sa venuje tiež prekladom z angličtiny. Žije

v Bratislave. *Sonety publikované v Literárnej prílohe na stranách 24, 25 poskytol autor zo svojej aktuálnej tvorby.*

Stanislav Štepka

Spisovateľ, dramatik, herec, textár, spevák, režisér. Narodený 26. júla 1944 v Radošine, okres Topoľčany, Slovensko. V roku 1965 absolvoval Pedagogickú fakultu v Nitre a v roku 1977 absolvoval novinárstvo na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Od roku 1983 sa profesionálne venuje divadlu a spisovateľskej tvorbe. Je zakladateľom, pôvodcom poetiky, výlučným dramatikom, ale aj režisérom, textárom, hereckým protagonistom, riaditeľom a umeleckým šéfom Radošinského naivného divadla, ktoré výhradne uvádza iba jeho dramatické texty od svojho vzniku (25. decembra 1963 v Radošine). Je aj autorom mnohých televíznych a filmových scenárov. V roku 2006 dostal cenu literárnej kritiky za najhodnotnejšie pôvodné dielo za zbierku Desatoro. Žije v Bratislave. *Texty piesní Stanislava Štepku publikované v Literárnej prílohe na stranách 28, 29 sú z inscenácie Radošinského naivného divadla Mám okno, ktorá mala premiéru 6. novembra 2009.*

Michal Chuda

Básnik, editor, prekladateľ. Narodil sa 13. 11. 1947 v Papíne. Po absolvovaní strednej školy v Humennom vyštudoval slovenčinu a ruštinu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1965 – 1970). Už počas stredoškol-

ského štúdia sa zúčastňoval na redigovaní študentského časopisu Cesta mladých a almanachu Cesta mladých (1968), v ktorých uverejnil básnické prvotiny. Knižne debutoval zbierkou Poľná omša. V debute i v nasledujúcich zbierkach sa Chuda prejavuje ako estetický a etický tradicionalista, opierajúci sa o koncept života založený na skrytých kresťanských zásadách dobra, lásky a úcty a životných hodnotách domova a rodiny. Prekladá poéziu z ruštiny (N. Rubcov, M. J. Lermontov, J. Jevtušenko), ukrajinčiny, bulharčiny, macedónčiny a češtiny. V roku 2008 mu bola udelená Cena Fra Angelica za rok 2007 za prínos kresťanských hodnôt do umenia. *Básne publikované v Literárnej prílohe na stranách 34, 35 poskytol autor zo svojej pôvodnej tvorby...*

Blažej Belák

Spisovateľ, filológ, pedagóg, prekladateľ, historik, redaktor. Narodený 21. 5. 1938 v Dolných Motešiciach, okres Trenčín. V roku 1956 maturoval na Jedenásťročnej strednej škole v Bánovciach nad Bebravou. V roku 1960 absolvoval Vysokú školu ruského jazyka a literatúry v Prahe – promováný filológ. Literatúru publikuje od roku 1964. Jeho tvorba sa vyznačuje žánrovou a tematickou pestrosťou a tendenciou k takzvaným hraničným žánrom. Okrem subjektívnej lyriky, písal krátke prózy, črty-reportáže a básnické texty k obrazovým vlastivedným publikáciám. V novšom čase sa venuje spracúvaniu povestových a legendárnych námetov. Žije v Martine. *Povešť o Skalke, v časti publikovaná v Literárnej prílohe na stranách 42 – 49, vyšla ako úvodná báseň v diele Sihote, sihote – Veršované povesti z okolia Trenčína (Matica slovenská, 2008).*

Skalka pri Trenčíne - nenápadný klenot kultúry

Igor • Zmeták

Rozlohou neveľký priestor medzi kostolíkom na Malej Skalke, kláštorom a jaskyňou na Veľkej Skalke a prilahlým vrchom Chochel v sebe skrýva okrem magickej atmosféry aj viacero kultúrno-historických odkazov nielen v slovenskom, ale aj v stredoeurópskom kontexte.

Svätí Svorad-Andrej a Benedikt – prví svätci Uhorského kráľovstva

Významným sakrálnym objektom sa Skalka stala po príchode sv. Benedikta okolo roku 1031, a jeho neskoršej mučeníckej smrti. Svätí Svorad (Andrej) a Benedikt sa stali prvými kanonizovanými svätcami v Uhorsku (ešte v 11. storočí), a Skalka sa stala odvtedy významným pútnickým miestom – najstarším na Slovensku i v celom Uhorskom kráľovstve.

Najstaršia legenda Uhorského kráľovstva

„Život svätých pustovníkov Svorada Vyznávača a Benedikta Mučeníka, napísaný Maurusom, Päťkostským biskupom“ – z rokov 1064 – 1070, je najstaršou legendou Uhorského kráľovstva vôbec. V stredoveku bola známa v celej Európe – jej opisy sú dodnes zachované v Kráľovskej knižnici v Bruseli, v Mazarinovej knižnici v Paríži, v Mníchove, v Széchényiho knižnici v Budapešti, najstaršia verzia z 13. storočia je v Záhrebskom breviári v Univerzitnej knižnici v Záhrebe.

Malá Skalka

Na ceste z Trenčína do Nemšovej upúta pozornosť kostol s dvoma zďaleka viditeľnými vežami – táto baroková podoba kostola pochádza z roku 1745 a je výsledkom stavebnej činnosti trenčianskych jezuitov. Pôvodne stála na tomto mieste neskorogotická kaplnka bez veží, ktorú dal koncom 16. storočia stavebne upraviť uhorský palatín Juraj Turzo – jedna z najvýznamnejších postáv domáceho humanizmu, reformácie a renesancie. V roku 1924 tu nitriansky biskup Karol Kmeťko vyhlásil celý areál Skalky za slovenské pútnické miesto s významom, ako majú Lurdy vo Francúzsku...

Jaskyňa na Veľkej Skalke – prvá sprístupnená

K Benediktovej jaskyni na Veľkej Skalke sa viaže

prvá najstaršia písomná zmienka o jaskyni na území Slovenska – je z rokov 1220 – 1224. Viaže sa k legende o sv. Benediktovi – keď pustovníka pri modlitbe prepadli zbojníci, poprosil Boha o pomoc, dotkol sa rukou skaly a tá sa otvorila – doteraz možno pri ústí jaskyne nájsť odtlačok ruky na skale...

Veľká Skalka – posolstvo 10-tich storočí

Kostol na mieste kanonizácie sv. Benedikta musel stáť na Veľkej Skalke už okolo roku 1083, písomne je doložený v roku 1208, od roku 1224 aj s benediktínskym kláštorom. Architektonické fragmenty poukazujú na priaznivé obdobie benediktínskeho opátstva – 23. júna 1238 sa tu osobne zastavil aj uhorský kráľ Belo IV. Na mieste vchodu do jaskyne je zachovaný výtvarene hodnotný kamenný ranogotický portál z prelomu 13. a 14. storočia – doby Matúša Čáka, keď opát Štefan dal prednosť kňazskej službe Matúšovi pred politikou. V 14. – 15. storočí je doložené aj kláštorne skriptorium, kde sa ručne prepisovali a viazali knihy – Skalka bola v tomto období významným duchovným a knižným centrom stredného Považia. Od roku 1528 patrili výnosy opátstva nitrianskym biskupom, ale samotný objekt kláštora chátral až do roku 1644, keď jeho správu prevzali trenčianski jezuiti. Dnešná podoba je výsledkom stavebných úprav a činnosti jezuitov v 17. a 18. storočí. Ďalšie dlhé obdobie nezáujmu o Skalku prelomil až trenčiansky farár a historik Ľudovít Bonaventura Stárek (objavitel rímskeho nápisu v Trenčíne) v polovici 19. storočia, veľké púte sa konali za prvej Československej republiky a zase nasledovalo chátranie až do roku 1989. Súčasný záchranný práca sa začali až po páde komunizmu...

Etnické stopy – od 3000 p. n. l. po kresťanstvo

Kontinuita osídlenia sa začína v polovici 3. tisícročia p. n. l., v posledných dvoch storočiach p. n. l. bol masív Skalky najhustejšie osídlený ľuďmi *púchovskej kultúry*. Z etnického hľadiska tvorili dominantnú zložku tejto kultúry *Kelti-Kotíni*. Po prelome leto-

Malá Skalka – (Lesser Skalka)

Veľká Skalka – (Greater Skalka)

počtov sa sem pristahoval *germánsky kmeň Kvádov*, ktorého kráľ Vannius založil v rokoch 21 – 50 prvé kráľovstvo na území Slovenska. Pôvodní Kelti, ako odborníci na spracovanie kovov, splynuli za čias germánskych a rímskych s novými usadlíkmi. Príchod *Slovanov* v 5. – 7. storočí, sa v osídlení Skalky prejavil od 9. storočia, keď nachádzame aj prvé stopy kresťanskej kultúry.

Skalka near Trenčín – Inconspicuous Cultural Gem

EN Besides radiating a magical atmosphere, an unextensive area between the church on Malá Skalka and the monastery and cave on Veľká Skalka, along with the adjacent Chochel Hill, leaves a cultural and historical legacy echoing not only in Slovak but also in central European context.

St. Andrew-Svorad and St. Benedict – the Hungarian Kingdom First Saints

Skalka became a significant sacral site after the arrival of Saint Benedict, around the year 1031, and later after his martyrdom. St. Andrew-Svorad and St. Benedict were the first saints to be canonized in the Hungarian Kingdom, as early as in the 11th century. At that time, Skalka became an important pilgrimage site – the oldest in Slovakia and in the entire Hungarian Kingdom.

The Oldest Legend of The Hungarian Kingdom

“The Lives of Saint Hermits, Svorad The Confessor and Benedict the Martyr, written by Maurus, Bishop of Päťkostolie (Quinque Ecclesiae /Pecs)“, dating to 1064 – 1070, is rated as the most ancient legend of the Hungarian Kingdom ever. In the Middle Ages, it was noted in the whole Europe. Up to this time, its then descriptions have been preserved in the Royal Library in Brussels, the Mazarini Library in Paris, the Szechenyi Library in Budapest, or in Munich. Its oldest version dating back to the 13th century is available in the Zagreb Breviary in the University Library in Zagreb.

Malá Skalka (Lesser Skalka)

On the way to Nemšová from Trenčín, a twin-tower church, visible from a distance, will catch your eye. The baroque appearance of the church goes back to the year 1745, as a result of reconstruction by the Trenčín Jesuits in the place of the former late-Gothic chapel without towers. In the late 16th century, the chapel got rebuilt by Hungarian Palatine Juraj Thurzo, one of the most outstanding local representatives of humanism, Reformation and Renaissance. In 1924, Karol Kmeťko, Bishop of Nitra, proclaimed the Skalka area a Slovak pilgrimage site, similar in importance to Lourdes in France...

Cave on Veľká Skalka (Greater Skalka) – the first made accessible

The first written reference on a cave in the territory of today’s Slovakia is related to St. Benedict Cave on Veľká Skalka and originates around the years 1220 to 1224. It refers to St. Benedict legend; legend has it that when the hermit got attacked by bandits during a prayer, he besought God for help, touched the rock with his hand, and the rock opened up; you can still see his hand imprint on the rock by the cave entrance.

Veľká Skalka – Legacy throughout Ten Centuries

The church is presumed to have been standing in the place of canonization of St. Benedict on Veľká Skalka around the year 1083, although the oldest written record refers back to 1208; in 1224, the Benedictine monastery is first mentioned. Architectural relics indicate the flourishing period of the Benedictine Abbey; on 23 June 1238, Hungarian King Belo IV. stopped there. At the entrance to the cave, there has been preserved an early-Gothic stone portal of a great artistic value, originating at the turn of the 13th and 14th centuries. It was the period of Matúš Čák, when Abbot Štefan preferred his service as a priest to Matúš Čák to politics. Likewise, the documentary evidence confirms that in the 14th and 15th centuries, there used to be a monastery scriptorium, where books were rewritten and bound manually. This period saw Skalka as a notable spiritual and library centre of the central Vah Valley region. Since 1528, the yields of the Abbey had belonged to the Nitra bishops, but the monastery kept on dilapidating up to 1644, when the Trenčín Jesuits took over its administration. Its current looks basically result from the reconstruction and expansion of the premises carried out by the Jesuits throughout the 17th and 18th centuries. Following was quite a long period of Skalka falling into oblivion, which was interrupted as late as in the 19th century by a Trenčín priest and historian Ľudovít Bonaventura Stárek (he also discovered the Roman inscription on the Trenčín Castle rock). During the first Czechoslovak Republic era, mass pilgrimages were held, to be subsequently followed by long years of decline until 1989. The current preservation and restoration had not begun until after the fall of communism...

Ethnic Traces - from 3000 BC to Christianity

The continual settlement of the site dates back to the middle of the 3rd millennium BC. In the last two centuries BC, the Skalka massif was most densely populated by the *Púchov Culture* people. Ethnically, *the Celts* were a predominant part of this culture. After the breakthrough AD, a *Germanic tribe of Quads* moved to the area; between the years 25 and 50 AD, their King Vannius founded the first kingdom in the territory of present-day Slovakia. During the Germanic and Roman times, the original Celts, experts at metal treatment, merged with the new settlers. The arrival of the Slavs in the 5th – 7th centuries is reflected in the settlement of Skalka starting in the 9th century, the period that the first traces of the Christian culture fall into.

Igor Zmeták – Ethnologist

Translated by Alica Zmetáková

Skalka pri Trenčíne - nenápadný klenot kultúry
(Skalka near Trenčín – Inconspicuous Cultural Gem)

Veľká Skalka – pohľad na nádvorie (rajskú záhradu) benediktínskeho kláštora. V pozadí – napravo, vidno vchod do jaskynného komplexu pustovne, v pozadí – naľavo, vidno časť panorámy Považia.

(Príchod účastníkov, 12. septembra 2009, pri príležitosti tradičnej každoročnej sv. omše na sviatok Povýšenia sv. kríža (12. 9.), ktorou sa zároveň ukončuje návštevná sezóna na tomto pútnickom mieste. Súčasťou omše bolo i posvätenie takmer dvojmetrového originálneho detvianskeho vyrezávaného a maľovaného kríža vďp. Pavlom Benkom, za účasti autora Milana Malčeka z Detvy a jeho rodákov. Kríž vytvoril Milan Malček v rámci 2. ročníka sympózia ORA ET ARS SKALKA 2009, ako poďakovanie umelcov za talenty, ktorými ich Boh obdaril. Dielo sa stalo súčasťou výzdoby interiéru kaplnky v areáli pustovne.)

Veľká Skalka (Greater Skalka): the view of the courtyard (Paradise Garden) of the Benedictine monastery. Background, left: the entrance to the hermitage cave. Background, right: part of the Váh Valley scenery.

LITERÁRNA PRÍLOHA

O K N O

ku katalógu
3. ročníka medzinárodného
výtvarno-literárneho sympózia
ORA ET ARS - SKALKA 2010

Redigovali: Rudolf Dobiáš, PhDr. Marián Kvasnička

Autori názvu prílohy: Katarína Štepková, Rudol Dobiáš,
Jozef Vydrnák

Námet, koncepcia, návrh obálky a grafická úprava: Jozef Vydrnák

Spolupráca na koncepte: Rudolf Dobiáš, PhDr. Marián Kvasnička,
Mgr. Hana Gallová, Mgr. Terézia Niková, Mgr. Janka Masárová

Gramatické korektúry: Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne,
Jana Muchová

Anglický preklad abstraktov: PhDr. Mária Igazová
Anglický preklad na stranách 63, 64: Mgr. Alica Zmetáková

Fotografie: Fotoarchív Jozefa Vydrnáka, sympózia a autorov príspevkov. Foto na dvojstrane 8 – 9: Antonín Kostka, Brumov-Bylnice. Na ilustrovanie boli použité i fotografie z kolektívnej výtvarnej akcie: Č i a r a, podľa námetu výtvarníka Jana Boteka (ČR) na 1. ročníku sympózia ORA ET ARS SKALKA 2008. Akciu fotograficky zdokumentovali študenti Strednej umeleckej školy v Trenčíne.

Informácie k životopisným údajom autorov boli čerpané z archívu autorov, zostavovateľov a internetových prehliadačov.

Príprava do tlače: Mgr. Marián Rosa - MR design
Tlač a knižárske spracovanie: Tlačiarne Pardon, Trenčín
Náklad: 1000 ks

Vydalo Mesto Trenčín
© Mesto Trenčín a autori
ISBN: ISBN 978 – 80 – 970456 – 0 – 9
2010

...

SKALKA ET ARS

3.
ROČNÍK

MEDZINÁRODNÉ
VÝTVARNO - LITERÁRNE SYMPÓZIUM
ORA ET ARS - SKALKA 2010